Ազգ
AZG
armenian newspaper

Յունիս 13
1992
Շաբաթ

երկօրեայ թերթ
Բ տարի, թիւ 46 (138)
գինը 95 կ.

Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47

դասիչ 69149

հեռ. 581841, ֆաքս 562941, տելեքս 243266 SULASU

100 տանկ եւ զրահամեքենա Մարտակերտի վրա

Ինչպես հաղորդեց ԼՂՀ ինքնապաշտպանության շտաբը, երեկ, Մոսկվայի ժամանակով ժամը 18-ի սահմաններում Ադրբեջանի զինված ուժերը Աղդամի կողմից լայնածավալ հարձակում են ձեռնարկել Մարտակերտի շրջանի վրա: Հարձակման գիծն անցնում է Կիչան գյուղից դեպի Նախիջեւանիկ: Շտաբի տվյալներով, Ղարաբաղի տարածք են ներխուժել ավելի քան 100 տանկ եւ զրահատեխնիկա, որոնք վերջերս ԱՊՀ հրամանատարության կողմից հանձնվել էին ադրբեջանական բանակին: Միաժամանակ, «Գրադ»-ից եւ ծանր հրետանուց սկսվել է Ասկերանի հրետակոծումը: Քաղաքը օդից հրետակոծվում էր 4 Մի-24 ուղղաթիռներով եւ գրոհային Սու-25 ինքնաթիռով, որոնք հրթիռակոծել են Ասկերանը «Նուրս»-երով: Ռմբակոծվել են նաեւ Ասկերանի շրջանի սահմանամերձ գյուղերը: Հայկական ուժերին առայժմ հաջողվում է դիմադրել, սակայն, հետախուզության տվյալներով, նոր հարված է պատրաստվում Թառ-Թառի կողմից, որտեղ նկատվում են զրահատեխնիկայի խոշոր կուտակումներ: ■

Նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը այցելեց Արգենտինա

Մեր հատուկ թղթակից Միհրան Սարաֆյանը հաղորդում է Բուենոս-Այրեսից

Չորեքշաբթի, հունիս 10-ին Բուենոս-Այրես ժամանեց Հայաստանի Հանրապետության Նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը եւ դիմավորվեցավ Արգենտինի Հանրապետության նախագահ Կարլոս Մենեմի կողմե:

Հայաստանի նախագահին դիմավորելու համար օդակայան եկած էին նաեւ Արգենտինի Արտաքին գործոց նախարար դոկտ. Կիդո Տի Թելլա, Արդարադատության նախարար Լեոն Արսլանյանը, Դրամատան տնօրեն Արմանդո Կոստանյանը, Հայոց Առաջնորդ Գիսակ եպս. Մուրադյանը, Հայոց Առաքելական եկեղեցու կենտրոնական վարչության նախագահ Էդուարդ Սեֆերյանը, ՌԱԿ Հարավային Ամերիկայի պատվո նախագահ Նահապետ Նահապետյանը, ՀԲԸ Միության Կենտրոնական Վարչ. ժողովի անդամ Հովսեփ Հովսեփյանը, Բուենոս-Այրեսի հայկական ամենօրյա յոթ վարժարաններու աշակերտությունը եւ հոծ բազմություն մը Արգենտինի բոլոր քաղաքներեն ժամանած: ժամը 7:00-ին չորս հազար հայեր հավաքված էին համբավավոր Քոլոն թատրոնի մեջ, բարի գալուստ մաղթելու եւ լսելու Նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանին: Արգենտինի կառավարության եւ հայ գաղութին կողմե խոսք առավ նախարար Լեոն Արսլանյանը: Ապա բեմ հրավիրվեցավ նախագահը, որ շնորհակալություն հայտնեց Նախագահ Մենեմի հրավերին համար, շեշտեց Հայաստանի եւ սփյուռքի հայության պարտավորության կարեւորությունը հանդեպ Հայաստանի նոր պետականության եւ ազատական շունչին: Հայտնեց, թե հայրենիք եւ սփյուռք միասնական են: Ապա նախագահը իր շախմբի ընկերակցությամբ մեկնեց Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ Մայր եկեղեցի եւ ապա այցելեց Արմենիա մշակութային միության կենտրոնատեղին:

Երեկոյան ժամը 9:00-ին նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը ժամանեց Հ.Բ.Ը. Միության Մանուկյան Մշակութային, կրթական եւ երիտասարդական կենտրոնը եւ հանդիսավոր բացումը կատարեց անոր նորակառույց «Նազար եւ Արտեմիս Նազարյան» սրահին, շուրջ 1500-ի հասնող ժողովուրդի մասնակցությամբ: ժամը 11:00-ին, Փլազա պանդոկին մեջ տեղի ունեցավ պաշտոնական ճաշկերույթ ի պատիվ նախագահ Տեր-Պետրոսյանի, որպես բարի գալուստ արգենտինահայ գաղութին կողմե: Ներկա եղան պաշտոնական անձնավորություններ եւ հայ գաղութի 600 անդամներ: Խոսք առին Է. Սեֆերյան եւ նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյան:

Հինգշաբթի, հունիս 11-ի առավոտյան նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը նախաճաշ-ժողով գումարեց Ռուսիո փոխնախագահ Ալեքսանդր Ռուցկոյի հետ, որ Բուենոս-Այրես կգտնվեր: ժամը 9:30-ին նախագահը ծաղկեպսակ դրեց Արգենտինի ազատարար Սան Մարթինի դամբանին եւ ապա պաշտոնական բացումը կատարեց հայ կաթողիկե համայնքի նախաձեռնած «Արարատ Լեռ» հրապարակին: Այս միջոցառումով ավարտվեցավ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի արգենտինահայ գաղութի հետ հանդիպումները: Որմե ետք, նախագահներ Կարլոս Սաուլ Մենեմ եւ Լեւոն Տեր-Պետրոսյան եւ իրեն ընկերակցող շախումբը մի քանի հանդիպումներ ունեցան եւ ստորագրեցին մի քանի համաձայնագրեր, որոնց բնագիրները ցարդ չեն բաժնված մամուլին:

Ուրբաթ, հունիս 12-ին, Արգենտինի նախագահի ընկերակցությամբ, նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյան մեկնեցավ Ռիո դե Ժանեյրո, մասնակցելու համար երկրագնդի Գագաթի ժողովին: ■

Ադրբեջանին տրվելիք ամերիկյան օգնությունը պայմանական է

ՌԱԿ Բոստոնի գրասենյակից հաղորդում են.

Ամերիկահայ լոբբիստական աշխատանքները եւ ամերիկյան արդարասեր կոնգրեսմենների ջանքերը հաջողությամբ պսակվեցին. հունիսի 10-ին Մ. Նահանգների Ներկայացուցիչների պալատի արտաքին հարաբերությունների հանձնաժողովը 44 կողմ եւ ընդամենը 1 դեմ ձայնով քվեարկեց ի նպաստ որոշման մի բարեփոխման, որի համաձայն Ադրբեջանին տրվելիք ամերիկյան օգնություններն ու արտոնությունները հետայսու պետք է լինեն պայմանական:

Սենատոր Օուենզի կողմից պատրաստված որոշման նախագիծը կոնգրեսի համապատասխան նախկին Խ. Միության հանրապետություններին տրվելիք օգնության «Ազատության աջակցող ակտի» փաստաթղթում որպես ուղղում մտցվեց, ըստ որի Ադրբեջանը Մ. Նահանգներից չի ստանա որեւէ օգնություն կամ արտոնություն, մինչեւ որ Ամերիկայի նախագահը չզեկուցի այն մասին, թե «*Ադրբեջանի կառավարությունը բացահայտ քայլեր է կատարում Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի դեմ բոլոր շրջափակումները եւ ուժի հարձակողական բնույթի գործողությունները դադարեցնելու ուղղությամբ*»:

Այս մասին երեկ ստացանք նաեւ Ամերիկայի Հայկական համագումարից մի հաղորդագրություն, որ պնդում է, թե այս հաջողությունը առավելապես իր ջանքերի արդյունքն է եւ թե լոբբիստական աշխատանքներում իրենց օգտակար են եղել նաեւ ՌԱԿ-ը, Հայ եկեղեցու Արեւելյան եւ Արեւմտյան թեմերը, Ս.Դ.Հ.Կ.-ը, Մեղրիքըլ Աուբրիչը եւ ՀԲԸ Միությունը:

Հաղորդագրությունը հիշեցնում է նաեւ, որ ամերիկյան Սենատի համապատասխան հանձնաժողովն էլ, իր հերթին նմանատիպ՝ ավելի ուժեղ ուղղման մի տարբերակ է քվեարկել վերջերս Սենատի «Ազատությանն աջակցող ակտ»-ում: Այդ ակտը նախատեսում է 12 միլիարդ դոլլար տրամադրել Միջազգային վալյուտային հիմնադրամին՝ նախկին խորհրդային հանրապետությունների համար: ■

Անդադար հրետակոծումներ եւ նոր վիրավորներ սահմաններում

Արարատ. Երեկ Սադարակի կողմից կրկին գնդակոծվել է Երասխավանը: Կան ավերածություններ: Վնասվել է նաեւ էլեկտրաենթակայանը: Երկու հոգի վիրավորվել են:

Իջեւան. Երեկ առավոտյան «Գրադ» կայանքներից վերսկսվել է շրջանի սահմանամերձ գյուղերի հրետակոծումը: Աչաջուր՝ գյուղում վիրավորվել են երկու բնակիչներ: Կան ավերածություններ: Հրետակոծվել են նաեւ Սեւքար եւ Վազաշեն գյուղերը:

Գորիս. Իրավիճակը մնում է լարված: Ադրբեջանցիները Տեղ գյուղից առեւանգել են երեք անչափահաս երեխաների, որոնց ճակատագիրն առայժմ անհայտ է:

Կապան. Երեկ գնդակոծվել է Գեղանուշ գյուղը: Ադրբեջանցիներն առեւանգել են 4 երիտասարդների, որոնց ճակատագիրը նույնպես անհայտ է:

Վայք. Շրջանի սահմանամերձ գոտում լարվածությունը կտրուկ ավելացել է: Երեկվա ընթացքում փոքր տրամաչափի զենքերից գնդակոծվել են Խնձորուտ եւ Նոր Ազնաբերդ գյուղերը: Տուժածներ չկան:

Տաշիր. Սահմանի ամբողջ երկայնքով լսվում են կրակոցներ: Իրավիճակն ընդհանուր առմամբ համեմատաբար հանգիստ է: ■

Ֆրանսիայի դեսպանն այցելեց ՀՌԱԿ գրասենյակ

ՀՌԱԿ-ի կենտրոնական գրասենյակ, մամլո եւ տեղեկատվության կենտրոն այցելեց Հայաստանում Ֆրանսիայի դեսպան Մարի-Ֆրանս դ'Արբենզը: Հանդիպմանը մասնակցում էին ՀՌԱԿ Հանրապետական վարչության ատենապետ Ռ. Միրզախանյանը, փոխատենապետ Կ. Կոստանյանը, ՀՀ ԳԽ ՀՌԱԿ խմբակցության համակարգող եւ վերոհիշյալ վարչության անդամ Վ. Խաչատրյանը եւ նույն խմբակցության անդամ Վ. Ավոյանը:

Հանդիպման ընթացքում տիկին դեսպանի հարցերին, որոնք վերաբերում էին կուսակցության կառուցվածքային ընդդիմության, Արցախի հիմնահարցի, աղետի գոտու, Հայաստանի տնտեսական վիճակի, արտաքին եւ ներքին քաղաքականության, դրամատնային համակարգի եւ սեփականաշնորհման մասին օրենքի ոլորտներին, դրանց նկատմամբ ՀՌԱԿ կեցվածքի ու դիրքորոշումների մասին պատասխանեցին Ռուբեն Միրզախանյանը, Վիգեն Խաչատրյանը, Կարեն Կոստանյանը եւ Վարազդատ Ավոյանը: Կարծիքներ փոխանակվեցին նաեւ ատոմակայանի, «Նաիրիտի», ինչպես նաեւ Գյումրիում Ֆրանսիական դպրոցի կառուցման շուրջ: Խոսք գնաց Ռուսաստանի, Իրանի, Թուրքիայի հետ Հայաստանի հարաբերությունների մասին: Ռ. Միրզախանյանը մասնանշեց, որ հույժ կարեւոր է մեր ժողովրդի պատմական հիշողությունը, դա ամենեւին չկապելով հողային անհատական պահանջների հետ: Զրույց ծավալվեց սփյուռքում գործող ՌԱԿ-ի, ՀՀ ԳԽ բազմակուսակցական կառուցվածքի, հարկային քաղաքականության ու սոցիալական պաշտպանության խնդիրների շուրջ: Տկն. դեսպանը հետաքրքրվեց ԼՂՀ ԳԽ նախագահի, նաեւ հունիսի 12-ին տեղի ունենալիք ընտրությունների: Ռ. Միրզախանյանը նշեց, որ ընտրությունները վերապահված են արցախահայությանն, հաշվի առնելով ժողովրդավարական սկզբունքները եւ ավելացրեց, որ Արցախում զինյալ ուժերը չպետք է լինեն կուսակցականացված:

Ջերմ եւ շահեկան հանդիպման ավարտին Տկն. Մարի-Ֆրանս դ'Արբենզը կարեւորեց ՀՌԱԿ օտարալեզու մամուլի անհրաժեշտությունը: Հրաժեշտից առաջ ընկ. Ռ. Միրզախանյանը հարգարժան դեսպանին հանձնեց ՌԱԿ զինանշանը, իբրեւ բարեկամության խորհրդանիշ եւ ցանկություն հայտնեց վերստին հանդիպել: ■

Եկեղեցին խստորեն քննադատում է Վաշինգտոնին

Ռուսաստանի նախագահը հինգշաբթի օրը խիստ բառերով քննադատեց Վաշինգտոնին՝ վերջինիս մեղադրելով միջուկային զենքերի կրճատման հարցով միակողմանի առավելություններ ձեռք բերելու ձգտման մեջ: Ելցինը հայտարարեց, թե իր երկիրն ամուր կկանգնի ռազմավարական զենքերի պարիտետային սկզբունքի վրա եւ կդիմադրի միջուկային զենքերի քանակը հօգուտ իրեն կրճատելու Մ. Նահանգների նկրտումներին: Ռուսաստանի նախագահի այս հայտարարությունը 5 օրով կանխում է Վաշինգտոնում նախագահ Բուշի հետ կայանալիք իր հանդիպումը: Դիվանագիտական շրջանակները անակնկալի եկան, երբ Մ. Նահանգների պետքարտուղար Ջեյմս Բեյքերը երեկ չնախատեսված այց կատարեց Լոնդոն՝ այնտեղ հանդիպելու համար Ռուսաստանի արտգործնախարար Անդրեյ Կոզիրեւին, որի հետ Վաշինգտոնում դեռ երկուշաբթի օրը անհաջող բանակցություններ էր վարել ստրատեգիական զենքերի կրճատման հարցով: Միջազգային դիտորդների կարծիքով, ամերիկյան վարչությունը փորձում է չվտանգել Ելցին-Բուշ առաջիկա հանդիպման արդյունքները: ■

Ադրբեջանցիները զավթել են ռազմական օդանավ

Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետության ազգային անվտանգության վարչության հաղորդագրության համաձայն, հունիսի 11-ին Գյանջայի մատույցներում ադրբեջանական զինված կազմավորումները հարձակվել են ԱՊՀ զորքերի ռազմա-օդային բազայի վրա, որտեղ գտնվում էին երեք Իլ-76 ռազմատրանսպորտային օդանավ, որոնք նախատեսվում էին զինծառայողների ընտանիքները շրջանից դուրս հանելու համար: Ադրբեջանցիներին հաջողվեց զավթել մեկ օդանավ եւ այն տեղափոխել Բաքու: Դեսանտայինները հետ վերցրին մնացած երկու օդանավերը եւ զինծառայողների ընտանիքների հետ հեռացան Ադրբեջանից: Դրանից հետո ադրբեջանցիները պայթեցրին թռիչքուղին եւ վայրէջքի համար անհրաժեշտ սարքավորումները: ■

Վրաստանից Լաչինով Լեռնային Ղարաբաղ

Վրաստանից շարունակվում է մարդասիրական օգնության առաքումը Լեռնային Ղարաբաղ: Ախալքալաքի 16 գյուղերից Լաչինի միջանցքով Ստեփանակերտ է տեղափոխվել 52 տոննա կարտոֆիլ, 14 տոննա հացահատիկ, 4,5 տոննա ալյուր, 7 տոննա դիզելային վառելանյութ եւ այլ ապրանքներ: 20 հազար ռուբլի է փոխանցվել Լեռնային Ղարաբաղում զոհվածների եւ վիրավորների ընտանիքների օգնության հիմնադրամին: ■

Նախագահի մեքենան բախվեց զրահամեքենային

Հունիսի 10-ի ուշ երեկոյան Տաջիկստանի ՆԳՆ զրահամեքենան բախվեց հանրապետության նախագահ Ռահմոն Նաբիեւի մեքենային: Ինքը՝ նախագահը, մեքենայում չէր: Պատահարի հետեւանքով վարորդը ստացել է մարմնական վնասվածքներ եւ տեղափոխվել հիվանդանոց: ՆԳՆ տվյալներով, զրահամեքենայի վարորդը մեղավոր չէ, քանի որ շարժվում էր գլխավոր ճանապարհով եւ ազդանշան էր տալիս: ■

Աշխարհի համաժողովը հաջողություններ է արձանագրում

Ռիո դե Ժանեյրոյում կայացող աշխարհի համաժողովի շրջանակներում չորեքշաբթի ամբողջ գիշեր եւ հինգշաբթի ցերեկը տեւած բանակցությունները որոշակի արդյունքների հանգեցրին, հնարավոր դարձավ ստեղծել փոխզիջողական մի համաձայնագիր, որը նախատեսում է հարուստ երկրների կողմից համեմատական չափերով վարկ հատկացնել շրջակա միջավայրի պահպանության համար: Իր հերթին Մ. Նահանգները խոստացավ ընդունել ՄԱԿ-ի 6 կետերից բաղկացած մի պայմանագիր, որը նախատեսում է պայքարել երկրագնդի ջերմության բարձրացման դեմ: Նախագահ Բուշն այն կստորագրի Ռիոյում: ■

ՄԱԿ-ի շարասյունը հասավ Սարաեւո

Հինգշաբթի օրը ՄԱԿ-ի դիտորդների շարասյունը հասավ Սարաեւո՝ փորձելով վերաբանալ քաղաքի օդանավակայանը մարդասիրական օգնության համար: Այնտեղ տեղակայված սերբական զորամիավորումները, ըստ երեկվա լուրերի, սկըսեցին հետզհետե հեռանալ օդանավակայանից, առիթ տալով ծռակորդ բանակցությունների: Մինչ այդ, սակայն, ՄԱԿ-ի զինվորներից մեկը վիրավորվել էր մարդասիրական գործունեության ընթացքում, իսկ քաղաքի բնակչությունը եւս մի օր էր անցկացրել նկուղներում՝ խուսափելով ռմբակոծություններից: Դիվանագիտական ճակատի վրա երեկ Վաշինգտոնն իր դաշնակիցներին հայտնեց, թե մտադիր է թույլ չտալ, որ Սերբիան եւ Չեռնոգորիան ՄԱԿ-ում զբաղեն Հարավսլավիային հատկացված աթոռը: Մյուս կողմից, նախկին կոմունիստները Բելգրադում երեկ ցույց կատարեցին ի պաշտպանություն Սերբիայի ղեկավար Միլոշեւիչի, զգուշացնելով նրա հեռացմանը հաջորդելիք քաոսից: Բելգրադի դեմ ՄԱԿ-ի դրած սանկցիաներից հետո երկրում շատացել են Միլոշեւիչի հեռացումը պահանջող ձայները: ■

digitised by A.R.A.R.@

Ռազմամարզական վարժարանը մեզ պետք է

Հայաստանի տարածքից 7-րդ բանակի դուրսբերումն արդեն սկսվել է: Նախատեսվում է, որ դա կիրականացվի քայլ առ քայլ՝ երկու տարվա ընթացքում: Դուրս կբերվի բանակի անձնակազմը, տեխնիկայի հարցը դեռեւս վիճելի է. ըստ երեւույթին, դրա մի մասը կմնա Հայաստանի տարածքում: Բայց եթե մարտական տեխնիկայի հարցը կարող է լուծվել այս ճանապարհով, ապա զինվորական մասնագետներ պատրաստելու խնդիրը թերեւս շատ ավելի բարդ է, որովհետեւ պահանջում է երկարամյա լուրջ աշխատանք: Այսպես թե այնպես, երեւի այնքան էլ ճիշտ չի լինի հենվել միայն նախկին խորհրդային բանակի հայազգի սպաների վրա: Սեփական բանակ ստեղծող պետությանը զինվորական մասնագետների սեփական դարբնոցն անհրաժեշտ է օդի պես...

... Ու մենք կանգնած էինք ընչահեղձ լինելու վտանգի առաջ, որովհետեւ առայժմ այդպիսի դպրոց չունենք: Միակը Բաքաջանյանի անվան հատուկ դպրոցն էր, այն էլ կադրեր էր պատրաստում միայն խորհրդային բանակի զինվորական ուսումնարանների համար: ԽՍՀՄ փլուզումից հետո Հայաստանի Հանրապետության կառավարության որոշմամբ այդ հատուկ դպրոցը լուծարվեց եւ նրա հիմքի վրա ստեղծվեց ռազմամարզական վարժարան: Սրա նպատակն արդեն այլ է՝ ազգային կադրեր պատրաստել: Բայց որտե՞ղ: Ռուսաստանի պաշտպանության նախարար նշանակվելուց հետո Գրաչովը Ռուսաստանի ռազմական ուսումնարաններում սովորելու ոչ ռուսաստանցիների համար դարձրել է վճարովի՝ տարեկան մոտ 140 հազար ռուբլի, մեկ կուրսանտի համար: Այդքան միջոցներ ունի՞ Հայաստանը: Հազիվ թե: Կառավարությունում մտածում են զինվորական ուսումնարաններ ստեղծելու մասին, բայց քանի որ մեկ տարվա ընթացքում դա հնարավոր չէ, ավելի նպատակահարմար է առայժմ օգտագործել 7-րդ բանակի ուսումնավարժական կենտրոնը, որն արդեն անցել է պաշտպանության նախարարության իրավասության տակ:

Իսկ այս ընթացքում ինչպե՞ս է աշխատում ռազմամարզական վարժարանը: Միակը, որի այսօրվա շրջանավարտները վաղը զինվորական ուսումնարանի սաներն են լինելու, մյուս օրը՝ հայկական բանակի սպայակույտի կորիզը:

Վարժարանի ռազմական գծով փոխտնօրենը հազար ու մի դժվարություններից բողոքելու ոչ մի ցանկություն չուներ եւ զինվորական հատուկ կոնկրետությամբ միայն հակիրճ կերպով ներկայացրեց վարժարանի առջեւ ծառացած խնդիրները. ընթացիկ պայմանները խիստ անբարենպաստ են, եւ դա հնարավորություն չի տալիս արդյունավետ անցկացնել պարապմունքները. փոխադրամիջոցների բացակայության պատճառով ի վիճակի չեն բաց դաշտում կազմակերպել զինավարժություններ եւ ռազմական խաղեր, զենքի բացակայության պատճառով ձախողվում են հրաձգային պարապմունքները եւ այլն:

Փոխտնօրենը ժամանակին եղել էր Բաքվի համարժեք վարժարանում (այն ստեղծել էր անձամբ Ալիեւը) եւ նախանձով պատմում էր, թե նրանց պայմաններն անհամեմատ ավելի լավ են: *«Մինչդեռ հնարավոր է, որ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը չի էլ կասկածում մեր գոյության մասին»*, ասաց նա: Ի դեպ, Բաքվի նույնատիպ վարժարանի սաների թիվն անցնում է 1500-ից, իսկ մեզ մոտ դրանք շատ քիչ են: Եւ նույնիսկ եղել են ժամանակներ, երբ վարժարանի ընդունելության համար բավականաչափ դիմորդներ չեն եղել: Պատճառներից մեկն էլ երեւի վարժարանի տխուր համբավն է ([illegible] կերպով տարածված է այն կարծիքը, թե այստեղ սովորողները հիմնականում ծնողազուրկ կամ անօթեւան երեխաներն են):

Մինչդեռ, վարժարանում ռազմական եւ մարզական պատրաստությունից զատ սաները ստանում են նաեւ նորմալ միջնակարգ կրթություն, եւ նրանցից շատերն արդեն այսօր սովորում են ոչ միայն Հայաստանի, այլեւ Ռուսաստանի տարբեր բարձրագույն ուսումնական հաստատություններում:

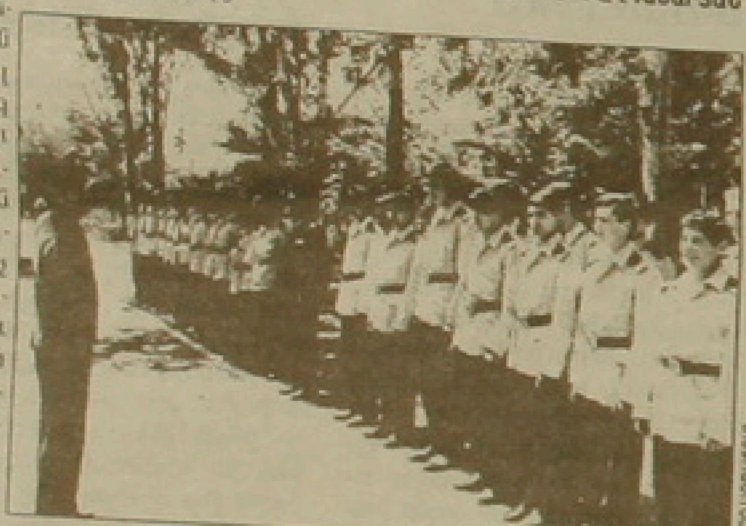

Վարժարանի նոր տնօրենը մեծ ծրագրեր ունի: Մասնավորապես, նախատեսվում է ուսումնական ծրագրերը կազմելիս հաշվի առնել ոչ միայն նախկին Խորհրդային Միության, այլեւ արեւմտյան երկրների փորձը: Եւ համագործակցության համար նախադրյալներ կարծես թե արդեն կան: Ըստ տնօրենի (այդ մասին ասաց փոխտնօրենը) Ամերիկայից եւ Ֆրանսիայից իրենց առաջարկել են շրջանավարտների համար նպատակային տեղեր հատկացնել, բայց առայժմ այդքան լավ պատրաստված սաներ չկան (հիմնական խոչընդոտը լեզվի չիմացությունն է): Իսկ մինչ այդ, շրջանավարտները ուսումը կշարունակեն Ռուսաստանի ռազմական ուսումնարաններում եւ հայրենիք կվերադառնան որպես պատրաստի սահմանապահներ, հրետանավորներ, ռազմական օդաչուներ...

Բայց ռազմամարզական վարժարանը, չգիտես ինչու, գտնվում է ոչ թե պաշտպանության, այլ լուսավորության նախարարության իրավասության տակ: Ճիշտ է, երբ այն գործեր պաշտպանության նախարարության համակարգում, ապա նրա շրջանավարտները պարտադիր կերպով պետք է դառնային կադրային զինվորականներ, իսկ այժմ ընտրության հնարավորություն ունեն: Բայց երեւի պետք է ավելի լրջորեն մոտենալ հարցին: Լրջորեն, որովհետեւ այս բնագավառի ցանկացած բացթողում հետագայում կարող է ազդել մեր պետության եւ նրա անվտանգության երաշխավորի՝ բանակի հզորության վրա:

ԱՐՄԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

Օգնություն, բայց ո՞ւմ...

Ստեփանակերտի կենտրոնական հրապարակում քերք էի գնում, երբ մոտեցավ մի տարեց կին եւ ռուսերենով հարցրեց.

- Երեւանի՞ց եք:
- Այո:
- Ի՞նչ ունեք վաճառելու:

Ես զարմացա, բայց նա սկսեց ինձ համոզել, որ բոլոր եկածներն էլ մի բան վաճառում են...

Տիկինը, ինչպես երեւում էր, բռնագաղթվածներից էր: Նույն օրերին Ստեփանակերտ եկած բազմաթիվ մարդկանցից շատերին գիտեի, թե ինչ առաքելությամբ էին ժամանել Ստեփանակերտ: Պարզվում է, որ Ստեփանակերտում օրը ցերեկով (գիշերը եւս) փողոցներում ամեն ինչ վաճառվում է՝ ալյուր, շաքար, բենզին, հրուշակեղեն, արտասահմանյան պահածոներ եւ հագուստներ: Սրանք բարեգործական նպատակներով Արցախ ուղարկված բարիքներն են:

Հունիսի 5-ին ինձ ասացին, որ Հոկտեմբերյանից Ստեփանակերտ եկած ավտոշարասյան վարորդներից մի քանիսին տեսել են հրապարակի մոտ գտնվող զբոսայգու ծառերի տակ փող հաշվելիս: Դա պատմում էին հենց այդ շարասյան հետ Հոկտեմբերյանից եկած կոոպերատորներից մի քանիսը, որոնք եւս վրդովված էին:

Հունվարից մինչեւ մայիս յուրաքանչյուր ստեփանակերտցի ստացել է ընդամենը 2 կգ ալյուր եւ ուրիշ ոչինչ: Դեռ լավ է, որ մայիսի վերջին յուրաքանչյուր շնչին տվել են 4.5 կգ ալյուր:

Իսկ ո՞ւր է մնացած օգնությունը, կհարցնի զարմացած ընթերցողը:

Ստեփանակերտում, բացատրում էին, որ բերված օգնությունը բաշխվում է բերողների ցանկությամբ: Շատ ժամանակ բերված օգնության մասին ոչ ոք չի էլ իմանում: Երբ վիճակը այդպիսին է Ստեփանակերտում, ապա պատկերացրեք թե ինչ է կատարվում շրջաններում:

Պատմում են, որ եղել են դեպքեր, երբ բերված օգնությունը բաժանվել է փողոցում: Ստացել են՝ ով հասցրել է եւ ֆիզիկական լավ տվյալներ ունի: Բաժանումը կատարվել է հանրապետությունից՝ առանց հաշիվ-հաշվարկի: Եղել են դեպքեր, որ նույնիսկ փող է տրվել նման ձեւով: Արդյոք սա չի՞ նշանակում, որ այս ամենը «մաքուր ձեռքերով» չի կատարվել: Այլապես, ինչո՞ւ Ստեփանակերտում չես գտնի որեւէ մեկին, որը համոզված լինի, թե եկած օգնության գոնե 20 տոկոսը նպատակային ձեւով է ծախսվում:

Ստեփանակերտում գտնում են, որ իսկական կարիքավորը եկած օգնություններից ոչինչ չի ստանում եւ գտնվում է սոցիալական անմխիթար վիճակում:

Ներկայումս հայրենակցական միությունները բազմազան են եւ խայտաբղետ: Խայտաբղետ է նաեւ նրանց եկամուտների առաջացման մեխանիզմը եւ հատկապես գործունեության ոլորտը: Ճիշտ է, ըստ գոյություն ունեցող իրավական պահանջների, հայրենակցական միությունները հավակնում են միայն իրենց ներքին կառույցներին, սակայն հայրենակցական միություններում կուտակված եկամուտների հիմնական մասը պետական կամ ավելի ճիշտ ժողովրդական սեփականություն է, որը ինչ-ինչ ճանապարհներով կամ պայմանավորվածությամբ փոխանցվել են այդ միություններին: Հետեւապես, պետությունը պետք է վերահսկի այդ միջոցների (գոնե մինչեւ հիմա գոյացված) բաշխումը: Գոյություն ունեցող օրենսդրությամբ, ֆինանսական խախտումները ժամանակ չեն ճանաչում: Ուստի ժամանակն է, որ առեղծվածները պարզաբանվեն եւ մարդիկ ընթանեն կատարվածը: Այլապես, անօրինականություններն ու անպատժելիությունը շիկացնում են առանց այն էլ շիկացած մթնոլորտը Արցախում, եւ մարդիկ կորցնում են հավատի վերջին հույսերը:

ԼԵՒՈՆ ՄԻՔԱՅԵԼՅԱՆ

Զենքի ազատ վաճառք. իսկ ինչու ոչ

Կարծում եմ, հեռու չէ այն օրը, երբ եղանակի տեսությունից հետո հաղորդավարը տագնապալի ձայնով կհայտարարի. «Այսօր, ժամը 22-ին մայրաքաղաքի այսինչ կամ այնինչ թաղամասերում, [illegible] Փամբակում եւ Սեւանի ավազանում սպասվում են թույլից չափավոր [illegible] փոխհրաձգային կրակոցներ... Խնդրում ենք քաղաքացիներին, եւ մանավանդ ոստիկանությանը այդ ժամին չհայտնվել նշված վայրերում (րացուցից) [illegible] խուսափելու համար»:

Չգիտեմ, այդպիսին կլինի հաղորդման տեքստը թե ոչ, բայց իրադրությունը արագորեն ծանրանալով արդեն իսկ մոտենում է նկարագրվածին: Օրեցօր աճում է անօրեն զենքերի թիվը, ցերեկային ու կեսգիշերային կրակահերթերը, զինված կողոպուտները, մաֆիական հաշվեհարդարները, կոմիկական վրեժի աներեւակայելի օրինակները դառնում են [illegible] կենցաղ ու կենցաղ: Հաճախ, ընթերցողներից շատերն այս տողերը կարդալիս կտան հին հարցը. [illegible] ինչ է անում ոստիկանությունը: [illegible] անգամից ասեմ, որ նա անում է [illegible], ինչ կարող է անել այսօրվա պայմաններում, անում է այնքան, որքան իր [illegible] հնարավորություններն են: Մի կողմ [illegible] քաղաքական շահարկումները [illegible] անհատների անձնական [illegible] հարաբերությունների քննարկումները. [illegible] ոչ միայն մարտադաշտում, այլեւ [illegible] փողոցներում, հանրապետության «հանգիստ» շրջաններում ջախջախ- [illegible] սպանված ներքին գործերի [illegible] աշխատակիցներին: [illegible] ու վերջապես հասկանանք, որ [illegible], օգտվելով պատերազմական վի-

ճակից, օրենքների անկատարությունից կամ իսպառ բացակայությունից, կառավարող ապարատների անտարբերությունից, հրապարակ է իջել սեղանատերերի դասակարգը՝ իր յուրօրինակ պատասխանով ու մեկի հետ չկիսելու անկոտրում վճռականությամբ:

Ինչ կարող են անել աշխատասեր ու [illegible] դաշինքի դեմ մի քանի հազար օրինապաշտպաններ, որոնք մեզ նման հասարակ մահկանացուներ են՝ իրենց ամենօրյա հոգսերով, սեփական ընտանիքը կերակրելու մշտական մտահոգությամբ: Շատ քիչ բան: Գրեթե ոչինչ: Ավելին, պետք չէ, որ հույսեր եւ պատրանքներ ունենանք: Քարանձավային կապիտալիզմի այս փուլում, ինչպես ցույց է տալիս նաեւ այլ երկրների փորձը, կոռուպցիա են նում են ֆրանկ հանցագործությունները, նկատվում է հանցագործ կլանների աննախադեպ աճ, թմրամոլության եւ այլ արատների տարածում: Այս պայմաններում պետությունը անկարող է տալ յուրաքանչյուր քաղաքացու պաշտպանության երաշխիքներ, անկարող է ամեն տան շեմին մի ոստիկան կանգնեցնել: Լոս Անջելեսի իրադարձությունները ցույց տվեցին, որ այդ խնդիրը անլուծելի է նույնիսկ ԱՄՆ-ի համար: Ի դեպ, նույն Լոս Անջելեսի բնակչությունը, այդ անկարողությունից տագնապած, սկսել է զանգվածաբար զենք գնել, որի վաճառքը, ինչպես գիտեք, Միացյալ Նահանգներում արտոնված է:

Իսկ ինչո՞ւ Հայաստանում էլ չարտոնել զենքի վաճառքը:

Հանցագործ աշխարհը զինված է գերազանց՝ ավտոմատներ, ատրճանակներ, նռնակներ եւ այլն: Զենքի ազատ վաճառքը դժվար թե որեւէ նոր բան ավելացնի նրանց զինանոցին: Այս կամ այն չափով զինված են նաեւ նրանց դրսեւորած զոհերը՝ առավել թե անօրինական ճանապարհներով կարողության տեր դարձած մարդիկ, որոնք փաստորեն ստիպված են խախտել օրենքը եւ չգրանցված զենք պահել:

Ստացվում է հետեւյալ պատկերը. մեր հասարակության մի զգալի մասն արդեն իսկ զինված է կամ զինվում է: Ներկա պայմաններում անհրաժեշտ է նրա կամավոր զինաթափումը, իսկ բռնի զինաթափումը հղի է արյունահեղությամբ: Գրեթե անպաշտպան է մնացել հասարակության գերակշիռ մասը, որը, փաստորեն, ոչ մի հնարավորություն չունի դիմագրավելու զինված բռնությանը: Զենքի ազատ վաճառքի պայմաններում, մասնագետների կարծիքով, հանցագործների համար զսպող հանգամանք կարող է լինել զենքի առկայության հնարավորությունը զոհի կամ հակառակորդի մոտ: Զենքի գրանցումը օրենքի գիրկը կվերադարձնի հազարավոր քաղաքացիների, կհեշտացնի հետախուզական աշխատանքը, կնպաստի զենքի սպեկուլյատիվ վաճառքի վերացմանը:

Միաժամանակ, ավելորդ չէր լինի ավելի մեծ ուշադրություն դարձնել եւ լրջորեն վերաբերվել ռազմագիտության դասավանդմանը դպրոցում խուսափելու համար «բալլիստիկային» անտեղի զոհերից, տալով իրական գիտելիքներ զենքի վերաբերյալ:

Խելացի մոտեցման դեպքում զենքը բարիք չդառնալով կարող է դադարել չարիք լինելուց:

ԳԱՐԻԿ ԽԱՐԱՅԵԼՅԱՆ

Հայաստանի Ամերիկյան Համալսարանը սկսում է կարճ դասախոսություններ

հասարակական գիտությունների եւ հասարակական հարաբերությունների բնագավառներում

Հունիսի 22- հոկտեմբերի 15, 1992

1. Քաղաքագիտություն 101
Քաղաքականություն եւ զանգվածային հաղորդակցման միջոցներ
Դասախոս **Լեւոն Մարաշլյան, P.H.D.,** Պատմական գիտությունների պրոֆեսոր, Գլենդեյլի հասարակական քոլեջ, Կալիֆորնիա:
Հունիսի 22 - հուլիսի 17, 1992
երկուշաբթի, չորեքշաբթի, ուրբաթ
17:00 - 19:30:

2. Էկոնոմիկա 101
Դրամ եւ դրամատուն
Դասախոս **Վարդգես Բրյուսալյան, P.H.O.,** էկոնոմիկայի պրոֆեսոր, Կալիֆորնիայի պետական համալսարան, Նորթրիջ, Կալիֆորնիա
Հունիսի 23 - հուլիսի 9, 1992
երեքշաբթի, հինգշաբթի 17:00 - 19:30:

3. Հասարակական գիտություն 101
Հասարակական գիտության կերտում
Դասախոս **Յ. Դոնալդ Սպարլինգ, P.H.O.,** Հասարակական հարցերով տնօրեն, Աչլանտիկ Ռիչֆիլդ Կոմպանի (Arco):
Հուլիսի 14 - հուլիսի 30, 1992
երեքշաբթի, հինգշաբթի 17:00 - 19:30:

4. Հասարակական գիտություն 101
Հասարակական գիտություն եւ սեփականաշնորհում
Դասախոս **Յ. Դոնալդ Սպարլինգ, P.H.D.,** Հասարակական հարցերով տնօրեն, Աչլանտիկ Ռիչֆիլդ Կոմպանի (Arco):
Հուլիսի 20 - հուլիսի 31, 1992
երկուշաբթի, չորեքշաբթի, ուրբաթ
17:00 - 19:30:

5. Իրավունք 101
Առեւտրական իրավունք
Դասախոս **Յան Բեհրինգ, J.D.** Ընդհանուր իրավաբանական ծառայությունների գրասենյակ
Կալիֆորնիայի համալսարան
Սեպտեմբերի 7 - սեպտեմբերի 18, 1992
երկուշաբթի, չորեքշաբթի, ուրբաթ
17:00 - 19:30:

6. Իրավունք 102
Միջազգային հասարակական իրավունք
Սեպտեմբերի 8 - սեպտեմբերի 24, 1992
երեքշաբթի, հինգշաբթի 17:00 - 19:30:

7. Հասարակական կառավարում 101
Առողջապահական եւ հիվանդանոցային կառավարում
Դասախոս **Լոիս Ֆրիս, Dr. P. H.,** Հասարակական կառավարման պրոֆեսոր, Հարավային Կալիֆորնիայի համալսարան:
Սեպտեմբերի 21 - հոկտեմբերի 2, 1992
երկուշաբթի, չորեքշաբթի, ուրբաթ
17:00 - 19:30:
(փոփոխման ենթակա է)

8. Հասարակական քաղաքականություն 101
Քաղաքականությունը եւ կառավարումը սոցիալ ապահովման համակարգում
Հուլիսի 20 - հուլիսի 31, 1992
երկուշաբթի, չորեքշաբթի, ուրբաթ
17:00 - 19:00:

Դասախոսությունները կընթանան անգլերեն լեզվով, միաժամանակյա թարգմանությունն ապահովվում է: Յուրաքանչյուր դասախոսության արժեքը 200 ռուբլի է: Լրացուցիչ տեղեկությունները կարող եք ստանալ զանգահարելով հետեւյալ հեռախոսահամարներով՝ 27-10-85 եւ 27-16-29: Մեր հասցեն է՝ 375019, Մարշալ Բաղրամյանի պողոտա 40:

digitised by A.R.A.R.@

Անդրադարձ ընտրություններին

ԼՂՀ նախագահի ընտրությամբ կլուծվե՞ն տարաձայնությունները

«Ազգ»-ի նախորդ համարներում արծարծելով Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում իշխանության համար մղվող ներքին քաղաքական պայքարի հարցը, նպատակ ունեինք վեր հանել «երկիշխանություն կամ անիշխանություն» կոչվածի պատճառները: Դեռ ԼՂՀ Գերագույն խորհրդի նստաշրջանից մոտ մեկ ամիս առաջ տպագրված «*Երկիշխանությո՞ւն, թե իշխանության խաղեր Արցախում*» հոդվածով փորձ արվեց այդ «խաղերին» մասնակից բոլոր կողմերի միջոցով ուրվագծել դաշտի իրական պատկերը:

Այդ հոդվածում ՀՀԴ-ի ներկայացուցիչը (Ռաֆիկ Ղազինյան) պնդում էր, թե. «*Քանի որ Արցախում սեփական իշխանություններ են կայացել, ապա այնտեղ ոչ տեղական որեւէ ուժ իրավունք չունի զբաղվելու այնպիսի հարցերով, որոնք տեղական մոտեցում են պահանջում: Յանկացած տեղական կամ քաղաքական ուժ կարող է ընդամենը իր աջակցությունն առաջարկել Արցախի իշխանություններին*»: Իսկ ՀՀՇ-ի ներկայացուցիչը (Դավիթ Շահնազարյան) փորձում էր ապացուցել հակառակը, որ Արցախն իրեն տեղական միավոր է հռչակել, բայց դեռ շատ հեռու է այն կառույցներից, որոնք բնորոշ են պետությանը: Ավելին, նա նշում էր, որ Արցախում ՀՀՇ կազմակերպություն չկա, իսկ իրենց կողմից ամեն ինչ անելու են, որ Արցախի օրինական իշխանություններին աջակցեն եւ ստեղծված կառույցներն ամրապնդվեն:

«*Մենք կտրականապես դեմ ենք, ընդդիմանում ենք Արցախում քաղաքական պայքարի ծավալմանը: Նման պատերազմական իրավիճակում այդ պայքարը միայն վնաս կարող է բերել*», եզրակացնում էր ՀՀՇ-ի առաջնորդներից մեկը: Այսօր, երբ կայացել են «անարդյունք» ընտրություններ, եւ շատերը բացել են իրենց խաղաթղթերը, դժվար չէ ենթադրել, թե ո՞վ եւ ինչ նպատակ ուներ: ՀՅԴ Կենտրոնական Կոմիտեի անդամ Վահան Հովհաննիսյանի այն հայտարարությունը, թե ընտրությունների նախօրեին ձեռք բերված ՀՅԴ–ՀՀՇ համաձայնությունը ոտնահարվել է, մեզ մնում է ենթադրելու, որ անգամ ՀՀՇ–Հայաստանի իշխանությունների միջեւ կան լուրջ տարաձայնություններ: Եւ «*Ով որ պայմանավորվել է մեզ հետ, թող նա էլ գա իր լծակներն օգտագործի*» պնդումը առավել քան համոզիչ է:

Այդպես էլ «Ո՞ւմ բաժին կհասնի Արցախի իշխանությունը» հարցը մնաց օդում կախված: Այն, ինչից բոլորն ի սկզբանե ցույց տվեցին, թե խուսափում են, կատարվեց: Առճակատումը մտավ ԼՂՀ խորհրդարան: ԼՂՀ Գերագույն խորհրդի նախագահի ընտրությունների առաջին իսկ օրվանից պարզ դարձավ, որ շատ դժվար կլինի զիջումների գնալ:

Այն միտքը, թե ընտրությունը ոչ թե անձերի, կուսակցությունների, այլ քաղաքական ուղղությունների մեջ էր, հաստատվեց: Դա երեւաց թե՛ առաջարկվող թեկնածուներից, թե՛ միմյանց հաջորդող բոցաշունչ ելույթներից:

Միայն անհեռատես մարդը կարող էր չտեսնել, որ պայքարը ելույթ առ ելույթ հաստատվում է, որ ոչ մի նոր բան չի առաջարկվում, որ հիմնական ընդգծված հակասությունը ոչ այնքան ՀՅԴ–ՀՀՇ մեջ էր, որքան ՀՅԴ-ի եւ Հայաստանի իշխանությունների միջեւ: Ստեղծված վիճակում, թվում էր, թե այլեւս անելիք չկա: Մանավանդ, որ խորհրդարանն իր աշխատաոճով եւ ելույթների ողողվածությամբ գրեթե չէր զիջում Հայաստանի խորհրդարանին:

Բանակի ներկայացուցիչների ելույթները նոր ալիք բարձրացրին: Երկու պայքարող կողմերը մի պահ երերացին, վանեցին իրենց հասցեին արված դիտողություններն ու թեթեւացած շունչ քաշելով՝ հետաձգեցին վեճը մինչեւ թափուր տեղերի վերընտրությունները:

Այդպես էլ շատերի համար անհայտ մնաց բանակի դիրքորոշումը, որի ներկայացուցչի իր իսկ թեկնածության առաջարկն ընդունվեց որպես ռազմական դիկտատուրայի հաստատման փորձ: ԼՂՀ զինված ուժերի հրամանատար Արկադի Տեր-Թադեւոսյանը բողոքեց, թե ընդհակառակը, իշխանության համար տարվող այդ խաղերին փորձ է արվում ներքաշել բանակը:

«*Այն հայտարարությունները*, ասաց նա, *թե բանակի հետ ինչ-որ մեկը պայմանավորվել է, ճիշտ չեն: Բանակի հետ ոչ ոք չի խոսել, թեեւ երբ ուզում եք իմանալ, հենց բանակներն են ամեն ինչ որոշում*»:

«*Այն ինչ կատարվում է այստեղ, նորմալ ընթացք է*, ասաց նա: *Բայց դա շատ ցավալիորեն է ընդունում զենք կրող մարդը: Նա սկսում է անհանգստանալ: Ճիշտ չէ, թե բանակը այս կամ այն կանի, կձերբակալի: Ո՞վ է մեզ՝ ղեկավարներիդ, իրավունք տվել այստեղ բերել զինվորներին: Դա դուք եք արել եւ այժմ ցանկանում եք այդ ամենն ինձ վրա բարդել*», վրդովված շարունակեց նա:

«*Ինչ վերաբերում է բանակին, ապա այն գիտեմ, թե ինչ ձեռքերում է եւ առայժմ կառավարելի է*»: Հրամանատարի այս ելույթը, թեեւ մի քիչ հախուռն, ցույց տվեց պահի ընկալման իրավացիությունը:

Բանակը կատարեց իր ընտրությունը՝ պաշտպանել եւ չխառնվել քաղաքական պայքարին: Իսկ ի՞նչ ընտրություն կկատարեն քաղաքագետները, ցույց կտա նստաշրջանը: Կկարողանա՞ն ուղղել իրենց թույլ տված սխալները, թե ավելի կխորացնեն պայքարը, կախված կլինի ծայրերի քանակից: Ու թե նախագահի ընտրությամբ որքանով կլուծվեն ներքին քաղաքական տարաձայնությունները, կարելի է միայն գուշակել: Համենայն դեպս, Հայաստանի հետ փոխհարաբերությունների հարցում ԼՂՀ ԳԽ նախագահի պաշտոնակատար Գեորգի Պետրոսյանն արդեն փոխըմբռնման քաղաքականության առաջարկ է արել:

ՀԱԿՈԲ ՍԱՍՏՐՅԱՆ
Ստեփանակերտ-Երեւան

Մենաշնորհեալները

Փարիզի «Յառաջ» թերթում երկու օր առաջ, հունիսի 11-ին տպագրվել է հետեւյալ գրությունը:

Քանի մը օր առաջ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահը Երեւանէն դէպի Հիւսիսային Ամերիկա պաշտօնական իր ճամբորդութեան գծին վրայ անցեր է Փարիզէն: Նախագահը հասեր է Ռուասիի օդակայանը եւ ընդունուեր է խումբ մը «մտերիմ բարեկամներու» կողմէ, խստօրէն ընտրուած: Ռուասիի շքեղ սրահներուն մէջ անակնկալ ճաշ մըն ալ կազմակերպուեր է եղեր...:

Ներկայ չէի այս երջանիկ հանդիպման եւ «տեղեկութիւններս» փորձեցի քաղել անպաշտօն տեղերէ:

Անկասկած, նախագահին այս կարճանցքը Ռուասիէն պաշտօնական հանգամանք մը չունէր: Բայց անիկա քանի մը հարցումներ կը դնէ մտքիս, մինչ նոյները տարիներէ ի վեր նման կրկնուող առիթներու: Ո՞վ կազմած է «մտերիմ բարեկամներու» ցանկը, ինչո՞ւ այս այցելութիւնը գաղտնի պահուած է մամուլէն, որ ի հարկէ նկատի իսկ առնուած չէ:

Կա՛ն այս մարդիկը հրապարակին վրայ, որոնք նախագահէն մինչեւ յետին դիւանագէտը կ'հրաւիրեն, կը նկատեն իրենց ընկերը, իրենց մտերիմը, իրենց chose-ը: Խորքին մէջ մամուլին առանձնացումը այնքան մտահոգիչ չէ, որքան տեղեկութեան խափանումը եւ պաշտօնական մարդուն մեկուսացումը շրջապատէն: Ինչ է, ինչ է ըսելու այս ախտագին տենդը չի՞ յիշեցներ երախաները, որոնք չեն քնանար առանց իրենց գիրկը սեղմելու իրենց Ֆէթիշ պուպրիկը:

Ֆրանսական առածը կ'ըսէ, որ «բարեկամները» աւելի վտանգաւոր են, քան թշնամիները: Աւելի պատկերաւոր ձեւով ըսուած՝ սիրահարներ կան, որ կը սպաննեն իրենց սիրոյ առարկան, սիրոյ հաւուն: Երեւս ուզուածն ալ այդ է ի վերջոյ: Մեր չար բախտէն՝ copinage-ի այս կերպը պիտի շարունակուի այնքան ատեն, որ Հայաստան ապաւինի «անպաշտօն» ներկայացուցիչներու փաղանգին:

ԳՐԻԳՈՐ

ՀՌԱԿ-ը հրաժարվո՞ւմ է իր դիրքորոշումից

Բաց նամակ «Ազգ»-ի խմբագրին

Հարգարժան պրն. Ավետիքյան, նամակիս առիթը «Ազգ»-ի թիվ 42-ում տպագրված «Երկիշխանությո՞ւն, մենիշխանությո՞ւն, թե անիշխանություն» հոդվածն է ու նույն համարի «Երկիշխանության լույսին տակ...» խմբագրականը: Ո՞րն է սույն հրապարակումների շարժառիթը: Հայրենիքին ու ազգին ծառայելու ձգտո՞ւմը, թե՞ դաշնակցության հետ մրցակցելու տենչը:

Միգուցե ավելորդ է, սակայն հիշեցնեմ, որ Հայաստանի բոլոր խոշոր քաղաքական կազմակերպությունները, բացի մեկից՝ ՀՀՇ-ից, որդեգրել են Արցախը ճանաչելու քաղաքականությունը, եւ եթե հիշողությունս ինձ չի դավաճանում, առաջինը այդ քայլը կատարել է ՀՌԱԿ-ը:

Ժամանակն ապացուցում է Արցախի ժողովրդի ընտրության ճշմարտացիությունը, այն է՝ թուրքական լծից ազատագրվելու համար կերտել իր անկախ պետությունը եւ Հայաստանի քաղաքական կազմակերպությունների դիրքորոշումը՝ սատար կանգնելու Արցախի ժողովրդին, առավել քան հասկանալի է:

Միգուցե հիշեցնեմ նաեւ ՀՀ իշխանությունների դիրքորոշումը, որն իմ կարծիքով չի փոխվել առայսօր եւ այն հիշեցնեմ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հարցազրույցներից մեկի միջոցով, որը ժամանակին տպագրել էր Ձեր թերթը (թիվ 18):

«- Լեռնային Ղարաբաղի իշխանությունները առավել ծայրահեղ չե՞ն թվում, քան դուք:

- Իհարկե, մենք տարաձայնություններ ունենք: Լեռնային Ղարաբաղի իշխանությունները չեն ուզում լսել Ադրբեջանի կազմում մնալու մասին: Այս ծայրահեղությունը բացատրվում է խաղաղ բնակիչների ծայրահեղությամբ, որոնք իրենց հերթին չեն ուզում ոչինչ զիջել: Իմ կողմից ես պարզապես առաջարկել եմ բազմաթիվ անգամ վերադառնալ նախկին կարգավիճակին՝ ինքնավար շրջան Ադրբեջանի հանրապետությունում: Դեռեւս մեկ տարի առաջ Լեռնային Ղարաբաղի ղեկավարները համաձայն էին: Սակայն իմ կարծիքը բավարար չէ, հաստատապես պետք է բնակչության համաձայնությունը»:

Սրանք լոկ խոսքեր չեն: Հայաստանը փաստորեն բազմիցս միջազգային պայմանագրեր ու փաստաթղթեր է ստորագրել, որով ճանաչել է Արցախը որպես Ադրբեջանական տարածք՝ Ժելեզնովոդսկի կոմյունիկեն, ԱՊՀ-ի պայմանագրերը, ԵԱՀԽ-ի արձանագրությունները: Սա նաեւ ծնում քաղաքականություն չէ:

Արցախը Ադրբեջանի կազմում թողնելը արտացոլվում է նաեւ իշխանությունների կողմից ներկայացված Հայաստանի տնտեսական զարգացման ծրագրերում: «Հայաստանը Ադրբեջանի եւ մյուս պետությունների հետ պետք է կազմի եվրոպական տիպի ընկերակցություն»: «Ազգ-պետությունների առաջացումը ուղեկցվում է պատերազմներով»: «Հայաստանը գազը պետք է գնի Թուրքմենստանից եւ Հայաստան բերի Ադրբեջանի տարածքով»: «Հայաստանի տնտեսական իրավիճակը միայն կարող է լավանալ, եթե Հայաստանը լավացնի իր հարաբերությունները Ադրբեջանի հետ, այդ իսկ պատճառով, չնայած երկու տարի է լրանում, եւ անգամ երբ զենքն ու հումքը էժան էին, մենք չենք նախաձեռնել Իրանի հետ գազամուղի շինարարությունը»:

Իսկ այժմ, դատելով ամեն ինչից, ՀՀ-ն նմանատիպ քաղաքականություն վարելու է նաեւ Մինսկի խորհրդաժողովում, եթե ճնշումը ներքեւից անհրաժեշտ աստիճանի չլինի:

Հարգարժան խմբագիր, ինձ հետաքրքրում է, թե արդյոք փոխե՞լ է ՀՌԱԿ-ը, եւ անձամբ դուք՝ Ձեր դիրքորոշումը: Եւ եթե այո, ապա ինչո՞ւ:

Իսկ վերջում կուզենայի ավելացնել, որ Արցախում գործերն սկսեցին լավ ընթանալ, երբ ժողովուրդը ընտրեց կռվով հաղթելու ռազմավարությունը եւ համապատասխան իշխանություններ:

Հարգանքներով՝ ԿՈԼՅԱ ՂԱԼԱՔՅԱՆ
ԱԻՄ-ի խորհրդարանի անդամ

Հ. Գ. *Սույն նամակն ուղարկվելու է նաեւ դաշնակցական մամուլ:*

Բաց աչօք եւ մանավանդ բաց մտօք

Կարող էինք եւ չհրատարակել խմբագրությանս ուղղված այս բաց նամակը, անտեսելով անգամ հեգնությամբ ավելացված սպառնալիքը, քանի որ այն, հակառակ «Ազգ»-ի թիվ 42 (134)-ում լույս տեսած «Երկիշխանությո՞ւն, մենիշխանությո՞ւն, թե անիշխանություն» վերնագրով խմբագրականի եւ նույն համարում Հ. Պողոսյանի ստորագրած «Երկիշխանության լույսին տակ...» խորագրով հոդվածի առիթով գրված լինելուն, ինչպես պնդում է նամակագիրը, առնչություն չունի մեր այդ հրապարակումների հետ, մանավանդ դրանց բովանդակության հետ:

Այստեղ ավելորդ եւ անիմաստ պիտի լիներ վերահրատարակել վերոհիշյալ մեր զույգ գրությունները: Հետեւաբար հարգելի նամակագրին թելադրում ենք բաց աչօք եւ մանավանդ բաց մտօք մի անգամ եւս հանձն առնել հոգնությունը ընթերցելու մեր այդ հրապարակումները:

Այսուհանդերձ, հանգստացնելու համար բոլոր խռովյալ մտքերը, մի անգամ եւս վստահեցնում ենք, որ ՀՌԱԿ-ը եւ նրա պաշտոնաթերթը «Ազգ»-ը չեն փոխել ու չեն պատրաստվում փոխել ՀՌԱԿ-ի պաշտոնական սկզբունքային դիրքորոշումը Արցախյան հիմնահարցի նկատմամբ, ընդհուպ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունը պաշտոնապես ճանաչելու պահանջը: ՀՌԱԿ-ը չի ընդունել եւ չի ընդունում առանց արցախահայության կարծիքը հաշվի առնելու ԼՂՀ-ն Ադրբեջանի կազմում թողնելու մասին միջազգային որեւէ փաստաթղթի տակ ՀՀ-ի որեւէ պաշտոնատարի ստորագրության օրինականությունը եւ վավերականությունը, ինչպես չի կարող ընդունել ԼՂՀ-ն Հայաստանի Հանրապետությանը հակադրելու որեւէ փորձ ու նկրտում: Կուսակցական ինչ տեսակետներ էլ ունենան Արցախի իշխանությունները, ստիպված են առաջին հերթին հաշվի առնել ՀՀ-ի օրինական իշխանությունների կարծիքը, ինչպես որ այս վերջինները չեն կարող դեմ գնալ արցախահայության առհավական իրավունքներին: Հետեւաբար, մեր պահանջն է, եւ բարեբախտաբար ոչ միայն մերը, որ կատարյալ համակարգում լինի մեր զույգ իշխանությունների կեցվածքների եւ աշխատանքների միջեւ, միշտ առաջնային նկատելով Հայաստանի Հանրապետության կենսագործունեությունը, նրա ամրապնդումը:

Հույս ունենք, որ մեր այս վերջին ընդգծումը չի վրդովեցնի մեր նամակագրին: Այդ միտքը շատ ավելի պատկերավոր ու գեղեցիկ արտահայտվել է շուրջ մեկուկես տարի առաջ խորհրդարանում, ԱԻՄ-ի այն ժամանակ նախագահ պրն. Պարույր Հայրիկյանի կողմից: Խոսելով Արցախի հիմնահարցի եւ ՀՀ հարաբերակցության հարցի մասին նա օրինակ էր բերում միջազգային ավիագծերում ընդունված տարահանման ցուցումները, որոնց ընթացքում ծնողներին թելադրվում է վտանգի դեպքում թթվածնի դիմակը նախ իրենց դեմքին ամրացնել, եւ ապա միայն կողքը նստած զավակին...

Իսկ ինչ վերաբերում է «Դաշնակցության հետ մրցակցելու տենչ»-ին, ստեղծ ճաշակություն եղող այդ հարցմանը պատասխանելով ուզում ենք հարցնել, ԱԻՄ-ը համաձա՞յն է Արցախում ՀՀՇ–ՀՅԴ միջեւ կռվածային հետեւանքներ ունեցող մրցակցությանը, եւ կամ ի՞նչ էր լինելու ԱԻՄ-ի դիրքորոշումը արծարծվող հարցում, եթե Հայաստանի Հանրապետությունում ինքը լիներ իշխանության գլուխ:

Հ. ԱՎԵՏԻՔՅԱՆ

Անհրաժեշտ օգնությունը տեղ հասավ

Մայիսի 30-ին Հայաստանում գտնվող ՀԲԸՄ-ի հայ երիտասարդաց ընկերակցության սփյուռքահայ ուսանողներն իրենց հանգանակած համեստ գումարով (մոտ 65 հազար ռուբլի) կարողացան հայթայթել արցախահայության համար խիստ անհրաժեշտ մթերքներ, եւ օգնություն տեղափոխող մի շարասյան հետ հասցնել Արցախ: Նրանցից երկուսը՝ Կարո Ինճիրճյանը (Հալեպ) եւ Հակոբ Մանուկյանը (Կիպրոս) Արցախ հասցրին առաջին օգնությունը՝ մանկական սնունդ, մեծ քանակությամբ դեղորայք, հագուստեղեն եւ ծխախոտ մարտիկների համար:

Ուսանողներն իրենց օգնությունը ցուցաբերեցին մանկական հիվանդանոցին, ծննդատանը, Ստեփանակերտի կենտրոնական հիվանդանոցին: Չնայած օգնության փոքր քանակությանը, այն խիստ անհրաժեշտ էր, եւ, ինչպես ասաց ծննդատան բժշկուհին, «*երբ այսօր այս օգնությունը չլիներ, վաղը ծնունդներ էինք ընդունելու առանց հականեխիչ նյութերի*»:

Սա ՀԲԸՄ-ի երիտասարդության համար առաջինը չէր: Այսպիսի մարդասիրական օգնությունները կշարունակվեն անընդմեջ: ■

Քաղաքապետը ներողություն է խնդրում

«Ազգ» թերթի թիվ 7-ում հրապարակվել էր իմ «Ես քավության նոխազ եմ դարձել» խորագրով հարցազրույցը թղթակից Աննա Իսրայելյանի հետ: Հարցազրույցի մեջ ես իմ կասկածն էի հայտնել առ այն, թե իրավունք ունի՞ արդյոք ՀՀ ԳԽ մարդու իրավունքների հանձնաժողովի փոխնախագահ Աղասի Արշակյանը նույն հանձնաժողովի բլանկի վրա ցուցում տալ քաղաքապետարանին, իրեն չդիմած անձնավորության հարցն ըստ էության լուծելու վերաբերյալ («Մինսկ» մակնիշի սառնարան հատկացնելու մասին): Վերոհիշյալ պատգամավորը իմ կասկածանքի գրավոր արձանագրումն ու հրապարակումը դիտել եւ ընդունել է որպես վիրավորանք իր արժանապատվության նկատմամբ եւ դիմել էր դատարան՝ բարոյական փոխհատուցում ստանալու պահանջով:

Սույն թվականի հունիսի 4-ին ժողովրդական դատավոր Ալվարդ Ալեքսանյանի նախագահությամբ տեղի ունեցավ Մաշտոցի շրջանի ժողդատարանի նիստը, որը բազմակողմանիորեն հարցը քննարկելուց հետո որոշեց, որ վերոհիշյալ հանձնաժողովի վերոհիշյալ փոխնախագահն իրավունք ունի վերոհիշյալ բլանկի վրա վերոհիշյալ բնույթի գրություններ ուղարկել վերոհիշյալ հիմնարկին: Վերոհիշյալ դատարանի վերոհիշյալ որոշումը բացեց իմ աչքերը, եւ ես հասկացա, թե ինչ ահավոր մոլորության մեջ եմ եղել՝ կասկածի տակ դնելով ԳԽ վերոհիշյալ պատգամավորի իրավունքը վերոհիշյալ գործողությունը կատարելու մեջ եւ հիմա դառնահառաչ զղջում եմ ու քաղանձագին ներողություն հայցում արժանապատվավիրավորյալ պատգամավորից: Միաժամանակ, ես իմ պատրաստակամությունն եմ հայտնում վերոհիշյալ հանձնաժողովին՝ բաշխման բոլոր հարցերում նրան մասնակից դարձնելու վերաբերյալ եւ, որպես բարի կամքի դրսեւորում, խոստանում եմ առաջիկա օրերին ուղարկել ամերիկյան ծավարի բաշխման ցուցակները՝ էական լրացումներ անելու եւ ըստ էության գործելու համար:

Թույլ տվեք թերթի միջոցով մեկ անգամ եւս իմ խորին հարգանքը հայտնել վերոհիշյալ ժողովրդական պատգամավորին, երիցս ժողովրդական դատարանին եւ նրա արդար որոշմանը:

Հ. ԳԱԼՍՅԱՆ
Երեւանի քաղաքապետ

Հ. Գ. Հերթական հոնորարը խնդրում եմ փոխանցել նախկին մարքսիզմ-լենինիզմի ինստիտուտում ներկայումս տեղավորված Ֆոնդի հասցեին:

digitised by A.R.A.R.@

Թուրքական միջազգային համաժողով Նյու Յորքում

Արցախի հարցը օրակարգի գլխավոր կետերից մեկը

Ֆլորանս Ավագյանը Նյու Յորքից հաղորդում է

«Աշխարհի բոլոր կողմերի թուրքեր»-ի տարեկան երկրորդ համաժողովը տեղի ունեցավ հունիսի 4-7-ը Նյու Յորքի Վիսթա պանդոկում, թուրք-ամերիկյան համագումարի ընկերակցությամբ, որ Միացյալ Նահանգներում համախմբում է ավելի քան 50 կազմակերպություններ: Համաժողովը, որ երկար ժամանակ տրամադրեց Արցախին, հարցը ներկայացրեց խիստ նենգափոխված ձեւով, որ հատուկ է թուրքերին:

Թուրքիան երբեք ԵՏՀ-ի մաս չի կազմի

Բազմաթիվ բանախոսների թվում էին չորս ամերիկացիներ: Քարնեգի միջազգային խաղաղության համար. Քարնեգի Carnegie Endowment-ից երկու ավագ ներկայացուցիչներ վերլուծեցին Թուրքիայի ներկայիս դերը: Մյուս երկուսը թուրքամետ էին, որոնցից մեկը Կոլումբիայի համալսարանի դասախոս էր, մյուսը՝ Ամերիկայի պաշտպանության նախարարության պաշտոնատար, որը արգելեց ձայնագրել իր խոսքը:

Carnegie Endowment-ից Չինան Ռուֆըրն իր խոսքն սկսեց հաստատելով, որ անհավանական է, թե Թուրքիան երբեւիցե Եւրոպայի տնտեսական համայնքի լիիրավ անդամը կդառնա: *«Սա այնքան հեռու բան է, որ ավելի լավ է դրա վերաբերյալ ծրագրեր չկազմել»*, ասաց նա: Պատճառների թվում նա նշեց, թե Թուրքիան այլեւս Արեւմուտքի վահանը չէ: Երբ նույնիսկ նա Ծոցի պատերազմի ընթացքում կարեւորություն էր ներկայացնում. *«Եւրոպան համոզված է, թե ինչպես Թուրքիան կարող է իրեն ներքաշել միջինարեւելյան կամ շրջանային հակամարտությունների մեջ, եւ սա անընդունելի է: (...) Երբ Ղարաբաղի խնդիրը ծավալվի, եւ երբ Թուրքիան հարձակվի կամ հարձակման ենթարկվի, ի՞նչ կանի Ատլանտյան ուխտը»:*

Թուրքիայի առջեւ ծառացած մյուս խնդիրը քրդերի իրավունքների հարցն է: Այս առումով Թուրքիան խոցելի է, երբ հարցաքննման է ենթարկվում ԵԱՀԽ-ի կողմից:

Մյուս կողմից, Թուրքիան Արեւմտյան Եւրոպայի համար ընդգծեց իր կարեւորությունը: Եւրոպան շահագրգռված է համատեղ տնտեսական գործողություններ իրականացնել թուրքական հաստատությունների հետ Կենտրոնական Ասիայի նորանկախ հանրապետություններում, իսկ քաղաքական գետնի վրա աշխարհիկ եւ ժողովրդավարական Թուրքիան «գերադասելի է եւրոպական երկրների համար»:

Ռուֆըրի խորհուրդը Թուրքիային՝ *«զանազանել Ատլանտյան ուխտի եւ Եւրահամայնքի հետ կապերը: Մի դրեք ձեր ձվերը նույն կողովի մեջ»:* Բանախոսուհու նախատեսությամբ, Հայաստանը, Վրաստանը եւ Ադրբեջանը պետք է Եւրոպական խորհրդի լիիրավ անդամ դառնան, իսկ մյուս ասիական հանրապետությունները՝ ընկերակից անդամ:

Վերջապես, թե Միացյալ Նահանգները, թե Թուրքիան Եւրոպական խորհրդի եւ ԵԱՀԽ-ի հետ կապերը զարգացնելու կարիք ունեն, եւ գերադասելի է, որ նրանք միասնական գործեն:

Համաթուրանականության մերժումը

Ռուֆըրի ընկերակից երկրորդ բանախոսը՝ Պոլ Գոբլը նշեց, որ նորանկախ 6 մահմեդական հանրապետություններից հինգը թուրքալեզու են եւ նրանց մեջ թշնամություն կա, եւ մերժեց համաթուրանականության կարելիությունը:

«Նրանք չեն կարող գտնվել որեւէ „մեկի հակակշռի տակ"», ասաց նա, բացատրելով, որ 1986-ից ի վեր ազգամիջյան կռիվների զոհերի 90 տոկոսը բաժին է ընկնում թուրքալեզու ժողովուրդներին. *«նրանց թուրք լինելը նրանց ինքնության միայն մի կողմն է»:* Այդ պետությունները չեն կարող նույնատիպ կառավարություններ ունենալ, եւ ենթադրելի է, որ նրանք կընթանան կրոնական ուղղությամբ:

Ինչ վերաբերում է Թուրքիայի եւ Իրանի հակամարտությանը, Գոբլն ասաց, թե կողմերից ոչ մեկը չի կարող հաղթել, որովհետեւ ասպարեզ կգան այլ ուժեր՝ Ռուսաստանը, Հնդկաստանը, Սաուդյան Արաբիան եւ այլն (այստեղ կարելի է նշել Հերըլդ Ռոդի՝ ազգային պաշտպանության նախարարության խոսնակի կարծիքը, թե Իրանը աշխարհի «ընկած» պետությունն է եւ կանխատեսեց, թե ժողովրդավարական եւ ԱՄՆ-ի դաշնակից Թուրքիան մեծ ապագա ունի):

Ըստ Գոբլի, Թուրքիայի գլխավոր խնդիրներն են՝ Կենտրոնական Ասիայի հանրապետությունների հետ ընդհանուր սահման չունենալը, որը առեւտրի գլխավոր խոչընդոտն է, դրամի պակասը եւ Միացյալ Նահանգների նվազ օգնությունը: Այս խնդիրների թվում է նաեւ Թուրքիայի՝ ԱՄՆ-ի գործակալը լինելու կերպարը, ինչը նրան խանգարում է Կենտրոնական Ասիայում:

Թուրքիայի աննպաստ դրությունը Կովկասում

Հայ-ադրբեջանական հարցում Թուրքիան հավասարապես աննպաստ դիրքում է: Ըստ Գոբլի, եթե Թուրքիան զինվորապես զորավիգ կանգնի Ադրբեջանին, այդ դեպքում Մ. Նահանգները, Արեւմտյան Եւրոպան եւ Ռուսաստանը նույնիսկ կկանգնեն Հայաստանին: Թուրքիան դեմ դուրս կգա Ատլանտյան ուխտի իր դաշնակիցներին, դուրս կմղվի Եւրոպայից եւ չի կարող պահել այն, ինչին հասել է մինչ օրս: Մյուս կողմից, եթե Թուրքիան թերանա Ադրբեջանին օգնելու հարցում, թուրքալեզու ժողովուրդները կկասկածեն իրենց ավագ եղբոր անկեղծությանը:

Անդրադառնալով Արցախի հարցին, Գոբլը կանխատեսեց, որ Ռուսաստանը ռազմականապես ներկա կլինի Կովկասում՝ կանխելու թուրքական միջամտությունը. *«Ռուսաստանը չի հեռանա առանց որեւէ համաձայնության հասնելու»:*

Այնուհանդերձ, ըստ նրա, զինադադարը հակամարտության լուծումը չէ. *«զինադադարը Ղարաբաղը կվերածի նոր Լիբանանի: 100-րդ զինադադարից հետո Ղարաբաղում այլեւս հայ չի լինի»:* Գոբլի առաջարկած լուծումը (դա այն վտանգավոր ծրագիրն է, որ հայերը մերժել են)՝ հայերը կտանեն Լաչինի միջանցքը եւ հող կզիջեն, որ Ադրբեջանը միանա Նախիջեւանին:

Գոբլը, որ պետքարտուղարության նախկին աշխատակից է, այս տողերը արձանագրողին ասաց, թե ինքը դեմ է, որ Արցախի խաղաղության միջնորդությունը հանձնվի ԵԱՀԽ-ին: Նա ասաց, թե Մ. Նահանգները ՄԱԿ-ին չհանձնեց գլխավոր դերը, քանզի չուզեց, որ Իրանը որեւէ դեր ունենա խաղաղության բանակցություններում: ■

Թուրքիան եւ Ադրբեջանը ուզում են կցել Զանգեզուրը

Oilgram News գործակալությունը (22 մայիս) հաղորդում է, թե Թուրքիան եւ Ադրբեջանը միասնաբար ծրագիր են մշակել Հայաստանի Զանգեզուրի շրջանը Ադրբեջանին միացնելու, որ այդպիսով միանան Նախիջեւանին:

Զանգեզուրի շրջանի կցումով, Ադրբեջանը ի վիճակի կլինի կառուցել լայն տրամագծով քարյուղատար մի խողովակ դեպի Թուրքիա, առանց տարանցիկ երրորդ երկրի: Արեւմտյան ընկերությունների կողմից արտադրված ադրբեջանական նավթը ուղղակի Սեւ Ծով - Տրապիզոնի նավահանգիստ պետք է ուղարկվի, որը Թուրքիան ուզում է վերածել արտածման կենտրոնի:

Ադրբեջանի եւ Թուրքիայի սահմանային ուղղակի կապը Հայաստանը պիտի մեկուսացնի Իրանից եւ հավանաբար խափանի Իրանից ուղղակի գազի ներածումը:

Թուրք եւ ադրբեջանցի «ծրագրողները» ակնկալում են, որ Զանգեզուրի «կամուրջ»-ը հնարավոր կդարձնի նաեւ գազամուղի շինությունը, որը Թուրքմենստանի գազը Ադրբեջանի ճանապարհով պիտի հասցնի Թուրքիա եւ այնտեղից էլ Եւրոպա: Թուրքերի այս ծրագիրը նաեւ խոչընդոտ է Իրանի՝ միջինասիական հանրապետություններին արած առաջարկին՝ ասիական քարյուղը փոխադրելու իրանյան Կասպից ծով: Թուրքիան եւ Ադրբեջանը մերժել են երրորդ այլ լուծում, որն է վրացական տարածքով տարանցումը: ■

Իրանի մեջլիսի նախագահի մամուլի ասուլիսը

Հունիսի 8-ին Թեհրանում կայացավ Իրանի մեջլիսի նախագահ Ալի Աքբար Նաթեղ Նուրիի մամուլի ասուլիսը տեղացի եւ արտասահմանցի լրագրողների համար, չորրորդ գումարման առաջին նստաշրջանի կապակցությամբ: Նաթեղ Նուրին Իրանի նախագահ Հաշեմի Ռաֆսանջանիի ջերմեռանդ կողմնակիցներից է: Նախկինում եղել է Իրանի ներքին գործերի նախարար, իսկ մեջլիսի երրորդ գումարման նախագահի պաշտոնը գրավելու համար մրցում էր Մեհդի Քահրուբիի հետ: Այդ մրցապայքարն ավարտվեց վերջինիս հաղթանակով, որը արմատականների ներկայացուցիչն էր: Իսկ չորրորդ գումարման ընտրարշավին նա պատգամավոր չընտրվեց:

Ստորեւ ձեր ուշադրությանն ենք ներկայացնում հատվածներ վերոհիշյալ մամուլի ասուլիսից:

Նուրին ընդգծելով, որ Իրանի մեջլիսը, հակառակ Արեւմուտքի հարձակումների եւ սխալ մեկնաբանությունների, շարունակելու է աշխատել, հենվելով այն արժեքների եւ սկզբունքների վրա, որոնք հիմնադրել է Այաթոլլահ Խոմեյնին, պաշտպանելով հեղափոխության ղեկավարի դիրքորոշումը Ամերիկայի եւ Արեւմուտքի նկատմամբ: Նա ավելացրեց, որ Այաթոլլահ Խամենեիի (հեղափոխության ներկայիս ղեկավարը) ուղերձը մեջլիսի չորրորդ գումարման առաջին նստաշրջանի բացման առթիվ պատգամավորների կողմից ընդունվեց որպես հրահանգ-կանոնակարգ, եւ այդ ուղերձի բոլոր կետերը պարտադիր իրագործվելու են:

Պարոն Նաթեղ Նուրին, ակնարկելով մեջլիսի չորրորդ գումարման ընտրությունների ընթացքը, ասաց. **«Խորապես ընկալելով մեծ առաջնորդի ուղեցույցները, ժողովուրդը գիտակցաբար է գործել եւ դա ժողովրդի եւ իսլամի միջեւ եղած խորը եւ ամուր կապի ապացույցն է»:** Իրանի Իսլամական Հանրապետության մեջլիսի նախագահը, անդրադառնալով կառավարության խորհրդարանից վստահության քվե ստանալու հարցին, հայտնեց հետեւյալը. «Ըստ սահմանադրության, կառավարությունը պետք է նոր խորհրդարանից վստահության քվե ստանար: Սակայն, վերանայելուց հետո, սահմանադրության տվյալ հիմնադրույթը հանվեց եւ այժմ արդեն նման բանի անհրաժեշտություն չկա»:

Կապիտալ ներդրումների մասին Ասոշիեյթըդ Պրեսսի թղթակցի հարցին Նաթեղ Նուրին պատասխանեց, որ **«մեր քաղաքականությունն ընդհանրապես ուղղված է ներքին ուժերի ամրապնդմանը: Սակայն այս հարցը չի հակասում արտասահմանյան կապիտալ ներդրումներին: Այդ հարցն առաջին հնգամյակի ծրագրում սահմանադրության հիման վրա որոշակիորեն կանոնավորված է»:** Իրանի իսլամական մեջլիսի նախագահը, պատասխանելով արաբա-իսրայելյան բանակցությունների վերաբերյալ սուդանցի լրագրողի հարցին, նշեց. **«Արաբա-իսրայելական խաղաղության անվան տակ անցկացվող ցանկացած միջոցառում եւ յուրաքանչյուր բանակցություն, որը կհանգեցնի Իսրայելի պաշտոնական ճանաչմանը, դատապարտում ենք: Մենք այն կարծիքին ենք, որ աշխարհի հզորների այդ ապօրինի զավակը պետք է դուրս շպրտվի զավթված տարածքներից եւ պաղեստինցի ժողովուրդը վերադառնա իր հայրենիքը»:**

Անդրադառնալով Բոսնիայի եւ Հերցեգովինայի խնդրին, նա ասաց. **«Մենք գտնում ենք, որ ֆեդերալ կառավարությունն անմարդկային վերաբերմունք է ցուցաբերում մուսուլմանների նկատմամբ, ջարդի ենթարկելով վերոհիշյալներին»:**

Պարոն Նաթեղ Նուրին Իրանի եւ նրա հյուսիսային հարեւանների միջեւ հարաբերությունների կապակցությամբ նշեց. **«Մեր հարաբերությունները հյուսիսային հարեւանների հետ կրոնական ընդհանրությունների եւ փոխադարձ հարգանքի հիման վրա են խարսխված: Մեր երկրի հյուսիսում գտնվող, վերջերս անկախացած հանրապետությունների հարցում կապերը զարգացնելու ենք նույն հիմունքներով»:** Պարոն Նաթեղ Նուրին ավելացրեց, որ չորրորդ գումարման մեջլիսը օրենսդրության վերահսկողության տեսակետից նախորդ երրորդ գումարման մեջլիսից ոչնչով չի տարբերվի: Իսլամական մեջլիսը կառավարության հետ համաձայն եւ համահունչ է եւ միշտ կօգտագործի իր օրինական հնարավորությունները: Նա Ֆրանս-պրեսս գործակալության լրագրողի հարցին, որը վերաբերում էր Մեշհեդի Արաքի եւ Շիրազի հուզումների պատճառներին, պատասխանեց. **«Ես գտնում եմ, որ այդ հուզումները հիմնականում քաղաքական բնույթ չունեն եւ նման այլ երկրների ցույցերի՝ բնականոն են տեղի ունենում: Սակայն նշանակալից է այն, որ որոշ մարդիկ, չարաշահելով ծառայողների գթասրտությունը ու վեհանձնությունը, հարձակվում են գործում շենքերի վրա: Եւ բնականաբար, երբ նրանց հետ վարվում են ըստ օրենքի, վիճաբանություններ են ծագում: Դրանից օգտվելով, մի խումբ անսկզբունքային եւ առիթից օգտվող մարդիկ խռովություն են բարձրացնում»:**

Իսլամական մեջլիսի նախագահը ընդգծեց, որ այդ հուզումները չունեն քաղաքական արմատներ, այդ իսկ պատճառով քաղաքական խմբերը չէին կարող մասնակցություն ունենալ այդ խռովություններին: **«Մենք համոզված ենք, որ այդ սակավաթիվ խմբերը մեր ժողովրդի մեջ հենակետեր չունենալով, բնավ չունեն նաեւ գործելու ուժ եւ դատապարտված են մեր հասարակության կողմից»:**

Պարոն Նաթեղ Նուրին դատական եւ գործադիր մարմիններից, ինչպես նաեւ օրինապահ ուժերից պահանջեց, որպեսզի կարգականոնը խախտողների նկատմամբ գործեն վճռականությամբ, նրանց չարժանացնելով իսլամի գթառատությանը:

Իսլամական մեջլիսի նախագահը, դրական գնահատելով իրանցի մասնագետների վերադարձը արտասահմանից, ավելացրեց. **«Իրանի Իսլամական Հանրապետության ժողովուրդը գրկաբաց է ընդունում արտասահմանում ապրող մասնագետներին, բայց նրանք չպետք է մոռանան, որ ապրելու են իսլամական հասարակության մեջ եւ պետք է հաշվի առնեն իսլամական բարոյական, մշակութային նորմերը եւ հեղափոխության սկզբունքները, ինչպես նաեւ համահունչ լինեն իսլամական հեղափոխության արժեքներին»:**

պատրաստեց
ԷՄՄԱ ԲԵԳԻՋԱՆՅԱՆԸ

Թուրքական մամուլը մտահոգված է նախագահ Տեր-Պետրոսյանի մտահոգությամբ

«Ջումհուրիեթի» թղթակից Սինան Գյոքչենի Երեւանում նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի հետ հունիսի 2-ին կատարած հարցազրույցը (տես «Ազգ», հունիս 7) արժանացել է նույն թերթի քաղաքական մեկնաբան Իլհան Սելչուկի ուշադրությանը:

Թերթի հունիսի 5-ի համարում իր մշտական սյունակում մեջբերելով Տեր-Պետրոսյանի պատասխանը, թե «գաղափարախոսական նպատակ» ասելով «նկատի ունեմ պանթուրքիզմն ու շրջանում առաջացած քաղաքական պարապությունը լցնելու նպատակը», Սելչուկը «Հայկական սփյուռքը եւ Թուրանը» վերնագրով հոդվածում նշում է, թե «Տեր-Պետրոսյանի խոսքերը մտահոգիչ են» եւ շարունակում. «քաղաքական կյանքում կան որոշ բառեր, անուններ, որ օգտագործվում, ինչպես հիմա հաճախ օգտագործում ենք սփյուռք բառը. հայկական սփյուռք ենք ասում: Ի՞նչ է սփյուռքը:

Այն հայկական օրակարգի մեջ է մտել 1915 թ.-ից հետո: Օսմանական շրջանում տեղի ունեցած «տեղահան»-ումից հետո հայերը նախ Սիրիա եւ Լիբանան, այնտեղից էլ դեպի Ֆրանսիա, Ամերիկա եւ Արգենտինա գաղթելով տարածվել են, հիմնել սփյուռք, որի կենտրոնը եղել է Երեւանը եւ կազմակերպվելով, ժամանակի ընթացքում հզորացել են: Հայաստանը այսբերգի նման է, որի Կովկասյան մասը լոկ ջրի վրա երեւացողն է:

Պանթուրքիզմ արտահայտությունը հիմնականում սրանից հետո է կիրառվում: Անցյալում «թուրքականությունը» եւ «թուրանականությունը» նույնական են համարվել: Աբդուլ Համիդի ժամանակ «պանիսլամիզմը» զորացել էր: Դա առաջարկվում էր որպես դեղատոմս՝ պահպանելու Օսմանյան կայսրությունը: Թուրքական ինքնագիտակցության արթնացումից հետո մինչեւ Միջին Ասիա ձգվող մի նոր թուրքական կայսրության երազանքով մենք երկար ժամանակ մեզ խաբեցինք: Նույնիսկ Էնվեր փաշայի արկածախնդրությունն այդ երազանքի վրա էր հիմնվել:

Խ. Միության փլուզումից հետո, երբ թուրքալեզու հանրապետությունները ձեռք բերեցին իրենց անկախությունը, թուրանական երազանքն այս անգամ դարձյալ օրակարգ մտավ:

Արդյոք թուրանիզմը կվերակենդանանա՞: 21-րդ դարի շեմին մեր աշխարհը բավականին փոխվել է, հեռավոր երկրները մուտք են գործում նույնիսկ մեր սենյակները: Ամերիկան, Ֆրանսիան, Մեծ Բրիտանիան Թուրքիայի մեջ են գտնվում այլեւս: Արեւմուտքի հետ մեջք-մեջքի ենք ապրում:

Եթե Միջին Ասիային մեր տնից դուրս քշենք, արդյոք դա չի՞ հակասի ժամանակի ընթացքին. չէ՞ որ քաղաքակրթությունն ամբողջություն է:

Հայաստանը եւ Իսրայելը պիտի միավորվեն իրենց սփյուռքների հետ, սակայն Թուրքիայի եւ Թուրանի միավորումը պիտի մեկնաբանվի որպես «գաղափարախոսական նպատակով պանթուրքի՞զմ»:

Այդպես չէ: Պատմությունը չի կրկնվում, այլ նորոգվում է:

Այս անգամ մենք Թուրքեստան չենք գնում բոլշեւիկների դեմ Էնվեր փաշայի նման կռվելու:

Եթե թուրքալեզու հասարակություններ 1917 թ. հեղափոխության շնորհիվ կարողացել են «համայնք»-ի վիճակից գալ «աշխարհիկ հասարակության» մակարդակին, նշանակում է, Թուրանի իրատեսական հիմնակառույցը իրականացել է»:

Ավելորդ չէ հիշել, որ Թուրքիայում պանթուրանականության եւ ցեղապաշտության գլխավոր ներկայացուցիչը՝ գորշ գայլերի առաջնորդ եւ ազգային աշխատանքային կուսակցության նախագահ Ալփարսլան Թյուրքեշը վերջերս զարմանալիորեն հայտարարեց, թե «թուրանականությունը եւ պանթուրքականությունն այլեւս ժամանակավրեպ գաղափարախոսություն է, եւ ինքն այսուհետ հրաժարվում է նրա քարոզչությունն անելուց»:

Իհարկե կհրաժարվի: Քանի որ այլեւս դրանց կարիքը չկա: Թուրքիան առանց բոլշեւիկների հետ կռվելու, Էնվեր փաշայի նման, գնում է դեպի այդ ուղին: Այդպես չէ՞:

ՌԱՖՖԻ ՀԵՐՄՈՆ ԱՐԱՔՍ

digitised by A.R.A.R.@

«Ամերիկացիների ձիվային ծրագրերը»

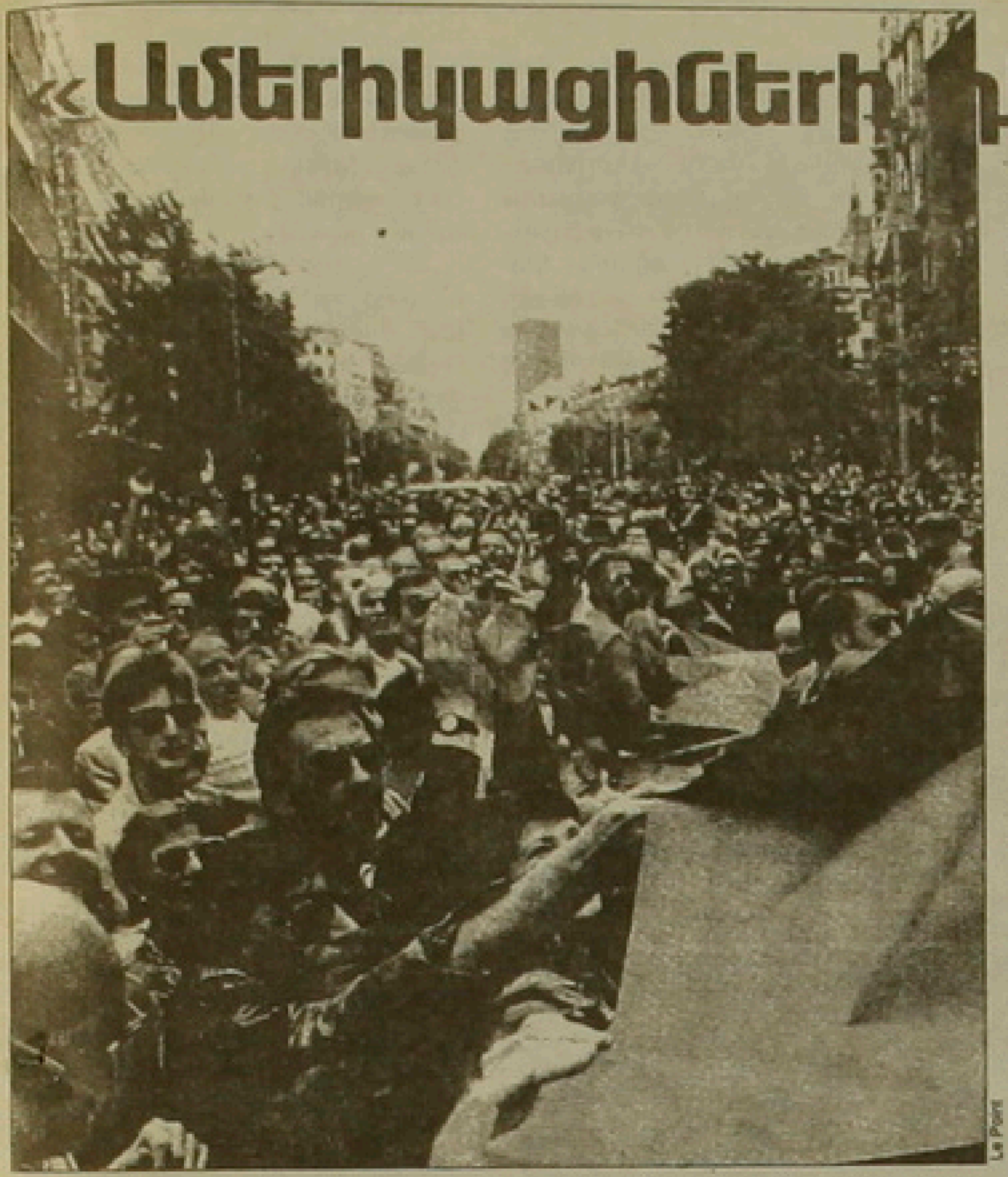

«Զույժ ՇՍՏԱՊ» եւ «Խիստ գաղտնի» նշաններով տակ սերբ վստահելիները, որոնք Վաշինգտոնում ստեղծեցին Սերբական Կրայինա Հանրապետության գրասենյակ, փետրվարի 8-ին Կրայինայի մայրաքաղաք Կնինի ուղարկեցին սույն դրամատիկ նախազգուշացումը՝ Սերբիայի նկատմամբ Արեւմուտքի մտադրությունների մասին, առաջարկելով այն անհրաժեշտ միջոցները, որոնք պետք է ձեռնարկել աղետը կանխելու համար: Այդ փաստաթուղթը քննարկվեց Սերբիայի խորհրդարանում՝ բուռն վեճերի առիթ հանդիսանալով: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ Հարավսլավիայի եւ նախկին Խորհրդային Միության քայքայման հեղինակների ձեռագրերը գրեթե չեն տարբերվում, ինչպես նաեւ Կրայինա-Ղարաբաղ հարցերի նմանությունը, նպատակահարմար ենք գտնում հայ ընթերցողներին թարգմանաբար ներկայացնել վերոհիշյալ գրվածքը «Պոզլեդի» («Հայացքներ») սերբական ամսագրից (27 մարտի 1992 թ., էջ 31-32), ուր հեղինակը դատում է:

Չորեքշաբթի, փետրվարի 5-ին, ես ներկա էի Հարավսլավիային նվիրված քննարկմանը ամերիկյան կոնգրեսում: Դրանից հետո ես խոսեցի մի քանի հոգու հետ: Ներեցեք ինձ, որ սույն հաշվետվությունը ներկայացնում եմ ձեզ միայն այսօր:

Կոնգրեսի հանձնաժողովի հյուրն էր Հոլանդիայի դեսպան Դիք Յան Վան Հուտենը, որը մինչեւ հունվարի մեկը Հարավսլավիայում Եվրոպայի դիտորդների խմբի ղեկավարն էր: Սկզբից նա փորձեց չեզոք դիտորդի տպավորություն թողնել, սակայն հետո երբ բորբոքվեց եւ էլ իրեն չէր վերահսկում, պարզ դարձավ, որ նա մեծ սերբատյաց է: Ըստ նրան, պատերազմի էությունը կայանում է սերբերի ձգտման մեջ՝ Խորվաթիայից պոկել «խորվաթական տարածքները»:

Եվրոպական համայնքի այժմյան քաղաքականության հիմնական նպատակն է կոմունիստական ՀԺԲ-ի (Հարավսլավական Ժողովրդական բանակ) ոչնչացումը, ավելի ճիշտ, ջրումը: Երկրորդ, ուղեկից նպատակը (ոչ այդքան կարեւոր) Սերբիայի իշխանության տապալումն է: Սերբ ժողովուրդը, համենայն դեպս Ամերիկայում, որպես թշնամի չի նկատվում:

Այդ նպատակներն իրագործվելու են քաղաքական, իսկ անհրաժեշտության դեպքում նաեւ ռազմական ճակատի աստիճանական տեղաշարժով դեպի Բելգրադ: Ամեն ինչը կատարվում է փուլ առ փուլ, որոնցից առաջինն էր Սլովենիայի անկախությունը: Յուրաքանչյուր փուլը ներառում է Հարավսլավական տարածքներից մեկում անկարգությունների գրգռում, քարոզչական արշավի կազմակերպում, ուր ՀԺԲ-ը ներկայացվում է որպես նվաճող եւ վերջապես հայտնվում զանգվածային սպանությունների եւ մարդկանց իրավունքների խախտման մեջ: Որեւէ տարածքի անկախության հռչակումից հետո, ՀԺԲ-ը սպառնալիքների եւ խոստումների ճնշման տակ ստիպված լքում է նշված տարածքը: Այդ տարածքից ՀԺԲ-ի դուրս բերման փուլում բախումներ են նախապատրաստվում այլ տարածքներում: Հաջորդ փուլը մեկնարկի հուզմունքի տակ է գտնվում, մինչեւ որ չի ապահովվում նախորդ փուլի հաջողությունը: Այս գործընթացը տեւելու է այնքան ժամանակ, մինչեւ որ ՀԺԲ-ը կուտակվի բուն Սերբիայում եւ այնտեղ քանդից կազմալուծվի:

Որպեսզի գործը չհասնի տեղային սերբական բանակների կազմավորմանը, որոնք կարող են այդ ծրագրերն անիրագործելի դարձնել, Սերբիայի իշխանություններն ու ՀԺԲ-ի ղեկավարությունը ենթարկվում են քաղաքական ճնշումների, ստիպված լինելով մաս առ մաս թողնել նախկին հարավսլավական տարածքները:

1. Սլովենական փուլն ավարտված է:

2. Խորվաթական փուլն ավարտին է մոտենում, այնպես որ, փորձ է արվում ՀԺԲ-ին Խորվաթիայից դուրս բերել իրենց իսկ՝ Սերբիայի եւ ՀԺԲ ղեկավարությունների օգնությամբ: ՄԱԿ-ի զորքերն ապահովելու են սերբական շրջանների զինաթափումը եւ հանձնումը Խորվաթիային: Նախագահ Միլոշեւիչը հունվարի 12-ի Բելգրադի իր ստորագրությամբ եւ Հաագայում վերջերս արած հայտարարություններով ճանաչեց Խորվաթիայի կոմունիստական սահմանները, այնպես որ ոչ մի քաղաքական գործընթաց, որտեղ սերբերին է ներկայացնում Միլոշեւիչը, այլեւս չի կարող տալ որեւէ այլ արդյունք:

3. Նախագահ Միլոշեւիչին եւ Սերբիայի իշխանություններին այժմ կեսբերան խոստանում են Բոսնիայի բաժանումը, սակայն օգտագործելով՝ տնտեսական օգնությունը Սերբիային: Այդ ամենն իրականացնելու համար դրվում է միայն մեկ պայման՝ դադարեցնել Կրայինային աջակցելը:

Լորդ Քարինգթոնի ոչ վաղուցվա առաջարկությունը Սարաեւոյում նպատակ ունէր բոսնիական սերբերի մոտ ստեղծել այնպիսի տպավորություն, որ նրանց չեն շրջանցելու: Այստեղից է ծագում այն անակնկալ պատմությունը ինչ-որ միջազգային կոնֆերանսի մասին, որն իբր պետք է քննարկի Բոսնիայի հարցը եւ որին պարոն Իզեթբեգովիչն իբր թե «կատաղաբար» դիմադրում է: Խաղաղարարական այս ջանքերը տեւելու են մինչ հանրաքվե եւ Բոսնիայի ու Հերցեգովինայի որպես անկախ պետության ճանաչելը: Այդ մի քանի շաբաթների ընթացքում, մինչեւ որ լուծվի Խորվաթիայի հարցը, Բոսնիայի սերբերը չեզոքացվելու են, մնալով այն կեղծ համոզվածության մեջ, որ ամեն ինչն այնուամենայնիվ լուծվելու է ի օգուտ իրենց եւ որ անհրաժեշտություն չկա կազմակերպվելու եւ միավորվելու Կնինի Կրայինայի սերբերի հետ: Որպես «Սերբական Բոսնիան» ստանալու պայման, նրանցից կպահանջվեն Կնինի Կրայինային չաջակցելու երաշխիքներ:

4. Եվրոպական համայնքը համաձայն այն բանին, որ ԱՄՆ-ը այս պահին չճանաչի Սլովենիան եւ Խորվաթիան, որովհետեւ այդ «չճանաչելը» սերբերի եւ սերբ կառավարության աչքում ստեղծում է այն տպավորությունը, թե իբր Միացյալ Նահանգները չեզոք են եւ ըմբռնումով են մոտենում սերբերի պահանջներին: Սա միաժամանակ նախագահ Միլոշեւիչի կառավարությանը հնարավորություն է ընձեռում Սերբիայում ստեղծել այնպիսի տպավորություն, թե իր քաղաքականությունն ամենեւին էլ սխալ չէր: Սրա շնորհիվ ԵՀ-ը եւ ամերիկյան դեսպան Կիմմերմանը ապահոված են իրենց ազդեցությունը Սերբիայի իշխանությունների եւ ՀԺԲ-ի վրա:

Կեղծ համոզվածության մեջ լինելով, որ նրանք ունեն ԵՀ-ի եւ ԱՄՆ-ի լուռ կամ գոնե լրիվ աջակցությունը Բոսնիայում եւ Սերբիայում գործելու համար, Սերբիայի իշխանությունները եւ ՀԺԲ-ն իրենց վրա են վերցնում Կրայինայի զինաթափման խնդիրը: Որպեսզի նրանք ժամանակ ունենան իրագործելու այդ ծրագիրը եւ ապահովեն Բոսնիական Կրայինայի անգործությունը, ԵՀ-ը եւ Կիմմերմանը Իզեթբեգովիչից պահանջեցին Բոսնիայի ու Հերցեգովինայի անկախության մասին հանրաքվեն անցկացնել միայն փետրվարի վերջին: Նախագահ Իզեթբեգովիչը ցանկանում էր դա անել շատ ավելի առաջ: Բոսնիայի՝ հանրաքվեն չընդունելու խորվաթների խաղերն ունեին նույն նպատակը՝ համոզել Բոսնիայի սերբերին, որ Բոսնիայի բաժանումն արդեն պայմանավորված է, եւ որ նրանք կարիք չունեն անհանգստանալու:

Մեկ ամիս անց, Բոսնիան ու Հերցեգովինան որպես անկախ պետություն ճանաչվելուն պես, նրա սահմանները դառնալու են միջազգային եւ «անձեռնմխելի»: Իր քարոզչական արշավում Եվրոպան հայտարարելու է, որ երկու Կրայինաների միացումը կամ որեւէ այլ գործողություն Բոսնիայում կդիտվի որպես սահմանների բռնի փոփոխության փորձ, ինչը «ընդունելի չէ», քանի որ հակասում է միջազգային օրենքներին:

Բոսնիայի ու Հերցեգովինայի ճանաչումից անմիջապես հետո դրվելու է նաեւ այդ հանրապետության տարածքից հարավսլավական բանակի դուրս բերման պահանջը: Այսպիսով, կրկնվելու է Սլովենիայի, Խորվաթիայի եւ այժմ նաեւ Մակեդոնիայի հայտնի սցենարը իր բոլոր մանրամասնություններով:

Բանակը ընդհարումների մեջ ներքաշելու եւ նրա դուրս բերման պահանջներին դրամատիկ երանգներ հաղորդելու նպատակով կտրուկ կերպով աճելու է միջադեպերի եւ զորանոցների շրջափակումների թիվը: Բանակը ստիպված է լինելու իր ունեցվածքի մի մասը թողնել Բոսնիայում ու Հերցեգովինայում, սակայն անձնակազմի մեծ մասը փոխադրելու է Սերբիա:

6. Բոսնիայի ու Հերցեգովինայի ճանաչումից հետո, Սերբիայի իշխանությունների ու հարավսլավական բանակի վրա լրացուցիչ ճնշում գործադրելու համար ակտիվացվելու է Կոսովոյի խնդիրը: Արդեն գրված եւ իրենց հրապարակմանն են սպասում քարոզչական նյութերի եւ լրագրային հոդվածների փաթեթներ:

Կոսովոյի հիստերիան սկսվելու է Բոսնիա-Հերցեգովինայի նախնական փուլի հաջող ավարտից անմիջապես հետո եւ մայիս-հունիս ամիսներին հասնելու է իր գագաթնակետին:

7. Այս ճնշումը կշարունակվի այնքան ժամանակ, մինչեւ Սերբիան ու հարավսլավական բանակը ստիպված չլինեն դուրս բերել զորքերը Բոսնիայից, ինչպես նաեւ դադարեցնել օգնությունը Բոսնիական Կրայինային: Այդ պահին Եվրոպայի կողմից արդեն ճանաչված են Սլովենիան, Խորվաթիան, Բոսնիան ու Հերցեգովինան, Մակեդոնիան եւ թերեւս Չեռնոգորիան:

Սերբիայի միջազգային ճանաչումը կասեցվելու է, որովհետեւ Սերբիան *«աջակցում է Բոսնիայի ռազմատենչ սերբերի փորձերին՝ մասնատելու Բոսնիան ու Հերցեգովինան»*, *«որովհետեւ այն խախտում է Կոսովոյի ալբանացիների մարդկային իրավունքները»*: Որպես միջազգային ճանաչման նախապայման, Սերբիան պետք է պարտավորվի այլեւս չաջակցել Բոսնիական ու Սերբական Կրայինաներին: Միաժամանակ Կոսովոյին պետք է վերադարձվեն ինքնավարության հին ձեւերը: Լրացուցիչ ճնշում գործադրելու նպատակով, հունգարները կպահանջեն Բաչկա շրջանը:

Այս փուլի ընթացքում Եվրոպան, նախորդ պահանջների հետ զուգահեռ, սերբական իշխանություններին ժամանակ առ ժամանակ կխոստանա տնտեսական շրջափակման վերացում եւ դրամական օգնություն Սերբիայի տնտեսությունը վերականգնելու համար:

8. Սերբիայի կողմից Բոսնիական Կրայինային ամեն տեսակի աջակցության դադարեցումից հետո գագաթնակետին է հասնելու Կոսովոյի ճգնաժամը: Ամենայն հավանականությամբ, այդ օրերին դեսպանատների մեծ մասը կլքի Բելգրադը:

Հենց որ հարավսլավական բանակը դուրս բերվի Բոսնիայից, սերբական իշխանություններին վերջնագրի տեսքով ներկայացվելու են Կոսովոյին անկախություն (եւ արդեն ոչ միայն ինքնավարություն) տրամադրելու պահանջներ: Նույն վերջնագրով պահանջվելու է նաեւ ՀԺԲ-ի դուրս բերումը Կոսովոյից, որը հավանաբար տեղի կունենա 1992 թ. աշնանը: Սեպտեմբերին Սերբական Կրայինայից դուրս կգան ՄԱԿ-ի զորքերը, քանի որ նախորդ վեց ամիսների ընթացքում այդ շրջանում կանխվելու են խոշոր զինված ընդհարումները, ինչը խորվաթական իշխանություններին հնարավորություն կտա ինքնուրույնաբար կարգ պահպանել ամբողջ շրջանում:

9. Սերբիայի վրա քաղաքական եւ տնտեսական ճնշումը սրանով չի վերջանա: Եվրոպան հույս է փայփայում, որ փախստականների եւ բանակի անգործ սպաների զանգվածներն այնպիսի ծանր բեռ կդառնան Սերբիայի համար, որ այնտեղ առաջանալու է տնտեսական քաոս: Եվրոպայի քաղաքագետների կարծիքով, այդ քաոսը բավական է ներկա վարչակարգը տապալելու եւ բանակը ցիրուցան անելու համար: Սրանով ամբողջ գործընթացը կհասնի իր գլխավոր նպատակներին:

Պարզ է, որ թուլացած Սերբիան ի վիճակի չի լինելու աջակցել Հարավսլավիայի մյուս մասերում ապրող սերբերին, այնպես որ Խորվաթիայի, Բոսնիայի ու Հերցեգովինայի եւ Մակեդոնիայի վարչակարգերը հաջողությամբ կկայունանան, չնայած այս հանրապետություններից սերբերի վտարմանը եւ հետապնդումներին: Որպեսզի այս բոլոր հանրապետությունները, ներառյալ հնազանդ Չեռնոգորիան, հեշտությամբ ոտքի կանգնեն եւ առանձնանան Սերբիայից, Եվրոպան կտրամադրի նրանց նաեւ ոչ մեծ տնտեսական օգնություն:

Վերոհիշյալ սցենարն զգալի չափով արդեն իրագործված է: Այն հիանալիորեն նախապատրաստված էր դեռ շատ ավելի վաղուց: Եւ 1908 թ. անեքսիոն ճգնաժամը, եւ Առաջին համաշխարհային պատերազմը, եւ Հարավսլավիայի բաժանումը Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի տարիներին այդ սցենարի իրագործման առաջին փորձերն էին:

Այդ ծրագրերին հակահարված տալու միակ միջոցն է հարավսլավական բանակի շատ բաժանումը մի քանի մասերի: Սրանով սերբական առանձին տարածքներին կընձեռնվի ինքնուրույնաբար պաշտպանվելու հնարավորություն, եւ որոշ չափով կբավարարվեն բանակի ցրման վերաբերյալ Արեւմուտքի պահանջները:

Այսպիսով, բանակը պետք է բաժանվի Բոսնիական Կրայինայի, Մահմեդական Կրայինայի, Սերբական Կրայինայի, Մակեդոնիայի եւ Սերբիայի բանակների: Այդ բաժանումով կարելի է խուսափել քարոզչական եւ քաղաքական այն մեղադրանքներից, թե իբր ՀԺԲ-ն Բելգրադի կենտրոնական կոմունիստական իշխանությունների զորքն է: Պետք է միշտ շեշտել, որ դրանք տեղային բանակներ են, որոնց միակ նպատակը տեղական բնակչության պաշտպանությունն է: Պետք չէ վախենալ մակեդոնացիներին կամ մահմեդականներին զենքի մի մասի հանձնումից: Այսպես թե այնպես, նրանք ստանալու են այդ զենքերը, ինչպես դա արեցին խորվաթները անկախ ՀԺԲ-ի ցանկությունից: Ուրեմն, որպես բարի կամքի նշան, ավելի լավ է բաժանել զենքը, քան կորցնել դրանք ապագա պատերազմում:

Տեղային բանակների կազմավորումը նաեւ միակ միջոցն է պահպանելու բանակում ծառայող մարդկանց: Հակառակ դեպքում, հեռանալով Սերբիա, ուր չկան կյանքի նորմալ պայմաններ բոլորի համար, շատով նրանց մեծամասնությունը կհայտնվի փողոցում: Առանձին բանակների ստեղծումն ապահովելու է նաեւ իրենց տարածքների վրա ապրելու սերբերի պատմական իրավունքը:

Ահա սա է այն միակ ուղին, որը տանում է Սերբական եւ Բոսնիական Կրայինաներին դեպի փրկություն: Կրայինայի բնակիչնե՛ր, եթե ուզում եք մնալ ձեր նախնիների հողերի վրա եւ ապրել, պետք է բաժանվեք հարավսլավական բանակից եւ Սերբիայից: Դուք պետք է դիմանաք ձեր ինքնորոշման համար մղվող պատերազմում եւ այն էլ՝ ինքնուրույնաբար: Հակառակ դեպքում, բոլորիդ սպառնում է արտաքսում Սերբիա: Սակայն Սերբիան չափից ավելի ծանր տնտեսական վիճակում է, որպեսզի կարողանա ձեզ համար ստեղծել նորմալ կենսական պայմաններ: Եթե Կնինի Կրայինան անձնատուր լինի, ապա Բոսնիայի ու Սերբիայի սերբերը, որոնց բարոյական կեցվածքն այսօր բարձր մակարդակի վրա չէ, կորցնելու են իրենց բոլոր հույսերը, մասնվելով խուճապի ու ընդհանուր փախուստի: Այդ դեպքում Բոսնիական Կրայինան կփերվի թղթե տնակի պես, իսկ Կոսովոն ոչ ոք չի էլ փորձելու պաշտպանել:

Տվյալ պարագաներում անհրաժեշտ է ամեն կերպ ձգձգել ՄԱԿ-ի զորքերի ժամանումը Սերբական Կրայինա, քանի դեռ չի ավարտվել Բոսնիայի հանրաքվեն: Այդ պահից խնդիրները շատ ավելի կընդարձակվեն, եւ ՄԱԿ-ն այլեւս ի զորու չի լինի դրանք վերահսկել: ՄԱԿ-ը դրամ չունի 5 հազար զինվորների համար, որքան անհրաժեշտ կլինէր ամբողջ Բոսնիան եւ Կրայինան վերահսկելու: Չափից ավելի բարդ խնդիրների դեմ առնելով, Արեւմուտքը կհրաժարվի ճնշումից եւ Սերբիային հանգիստ կթողնի: Ուրեմն, դուք պետք է հաստատակամություն եւ համբերություն դրսեւորեք: Ուշադրություն մի դարձրեք Միլոշեւիչի եւ ՀԺԲ-ի վրա: Այս պահին նրանք փորձում են միայն հաճոյանալ Արեւմուտքին, չհասկանալով, որ Արեւմուտքի նպատակը հենց նրանց ոչնչացումն է:»

ԶՈՐԱՆ Բ. ԶՈՐՋԵՎԻՉ

digitised by A.R.A.R.@

300 թաղակոսի կիլոմետրի վրա ավելի քան 80 հազար «մարտիկներից» բաղկացած 450 ավազակախումբ կա, 3000-ից ավելի զինապահեստ, տասնյակ հազարավոր կասկածելի խանութներ, մինչդեռ ոստիկանությունը բացակա է: Դա Լոս Անջելեսում է, հյուսիսում Սանտա Մոնիկա ճեղուղու, հարավում և արևմուտքում Սան Դիեգո ճեղուղու, իսկ Արևելքում Ալամեդա փողոցի միջև ընկած տարածքում, որտեղ ապրիլի 29-ին խռովություն ծագեց, երբ ռադիոյով և հեռուստատեսությամբ հայտարեցին, թե արդարացվել են այն չորս ոստիկանները, որոնք մահակներով ծեծել էին արագությունը գերազանցած լուանջելեսցի սևամորթ Ռոդնի Քինգին:

միջամտությունը չլինեն, սևամորթ բնակչության վրդովմունքը երբեք նման կույր ատելության չէր վերածվի: Այդ երկու հանցախմբերն ստեղծվել են Լոս Անջելեսում 60-ական թվականների վերջերին, այդ ժամանակվանից դառնալով սևամորթների առանձնապաշտների գետտոների երիտասարդ բնակիչների յուրօրինակ ակումբներ: Ներկա լինելով ԱՄՆ-ի 32 նահանգներում և 113 քաղաքներում, այդ հանցախմբերը ժամանակավորապես Խաղաղ օվկիանոսի ափերին վերահսկում են քրեկի փոքր ծխամորճով ծխվող անմաքուր կոկաինի առևտրի 30 տոկոսը:

մշակույթի պաշտամունք, տարածքային վերահսկողության ծգտում և թմրադեղերի վաճառքից կատարվող ֆինանսավորում: Այդ հանցախմբերի գործունեության ոճը տարբերվում է մաֆիայի ոճից: Ի տարբերություն վերջինի, որը նախընտրում է մնալ ստվերում և գործել անանուն կերպով, փողոցային հանցախմբերը մեծապես ծգտում են հայտնի դառնալ իրենց «սխրանքները» ոչ միայն համայնքին, այլև իրենց ախոյաններին:

Հանցախումբը նախ և առաջ ունի իր գույները. կապույտը և սևը քրիփսների, կարմիրը՝ բլադսների

մյուսի հետևից փակվում են: Գործազրկությունը տարածվում է, իսկ դատարկված շենքերն անցնում են հանցախմբերի ձեռքը: Վերջիններս սկսում են իշխել լքված թաղամասերում, որտեղ ստեղծում են թմրադեղերի մեծ խանութներ, այսպես կոչված «քրեկ հաուսներ», որոնցից ստացվող վիթխարի եկամուտները հանցախմբերի գոյության միակ աղբյուրն են:

Թմրադեղերի շուկա դարձած այդ տարածքը, բնականաբար, պետք է պաշտպանել: Սովորաբար դա արվում է ամենադաժան ձևերով: 1991 թվականին իրենց փոքրիկ տարածքները պաշտպանող հանցախմբերի

ունեցողներին քաջություն ներշնչելու համար հրամցնում են հեղուկ թմրանյութի մեջ թաթախված ծխախոտով հատուկ գլանակներ, որոնք սպանության իսկական մոլուցք են առաջացնում:

Ահա այսպիսի տարածքներում է, որ ապրիլի 29-ին խառնակություններ ծագեցին Լոս Անջելեսում: Դրանք սկսվելուց քիչ անց հանցախմբերը հավաքվեցին Լոս Անջելեսի ոստիկանության ճստավայրի մոտ և գրոհի անցան: Գիշերվա ընթացքում կողոպտվեց հինգ զինապահեստ՝ 1800-ից ավելի ատրճանակ և ավտոմատ: Զինապահեստները հրդեհվեցին հետքերը վերացնելու համար: Ապրիլի 30-ին, առավոտյան ժամը 2-ին արտակարգ դրություն հայտարարվեց քաղաքի Սաութ Սենթրալ թաղամասում, այն վերացվեց մայիսի 4-ի առավոտյան: Եվ միայն մայիսի 5-ին կարգուկանոնը վերահսկող ուժերը ամբողջ կազմով գործողություններ ծավալեցին հիշյալ թաղամասում: 16500 կարգի պահապաններից միայն 7000-ն են Լոս Անջելես քաղաքի և 2000-ը նույն անունը կրող կոմսության ոստիկանության ներկայացուցիչներ:

Հաջորդ օրն իսկ զինվորականները և ոստիկաններն ստացան մայիսի 3-ից քաղաքում տեղի ունեցող այն մտահոգիչ լուրերի հաստատումը, թե մի աննախադեպ դաշինք է ստեղծվել կարգուկանոնի պահապանների դեմ: Իրոք, քրիփսները և բլադսները դաշնակից էին դարձել: Սաութ Սենթրալի պատերին հայտնվել էին առաջին մակագրությունները, որոնցով կոչ էր արվում համատեղ ուժերով մարտնչել իշխանությունների դեմ և սպանել քաղաքի ոստիկաններին: Մայիսի 7-ին քրիփսի հիմնադիրներից մեկը հեռուստակայաններից քաղաքացիներին ներկայացավ, կրելով իր հանցախմբի կապույտ ու սև գույները և միաժամանակ բլադսների վառ կարմիր վզկապը, դրանով հրապարակայնորեն խորհրդանշելով երկու ախոյան հանցախմբերի դաշինքը: Վերջինիս սպառնալիքն ակնհայտ է, եթե ոստիկանությունը հարձակվի սևամորթների համայնքի վրա, ապա պատանեկախմբերը կարող են ընկնել բակերի մեջ: Դա լուրջ նախազգուշացում է, քանզի տվյալ տարածքում ուժերի հարաբերակցությունը 8-ի դեմ 1 է ի վնաս ոստիկանների:

ԼՈՍ ԱՆՋԵԼԵՍ. ՀԱՆՑԱԽՄԲԵՐԻ ԿԱՅՍՐՈՒԹՅՈՒՆ

Դրանք առկա են ԱՄՆ-ի 32 նահանգներում: Ապրիլ-մայիսի խառնակությունները կանխորոշված էին:

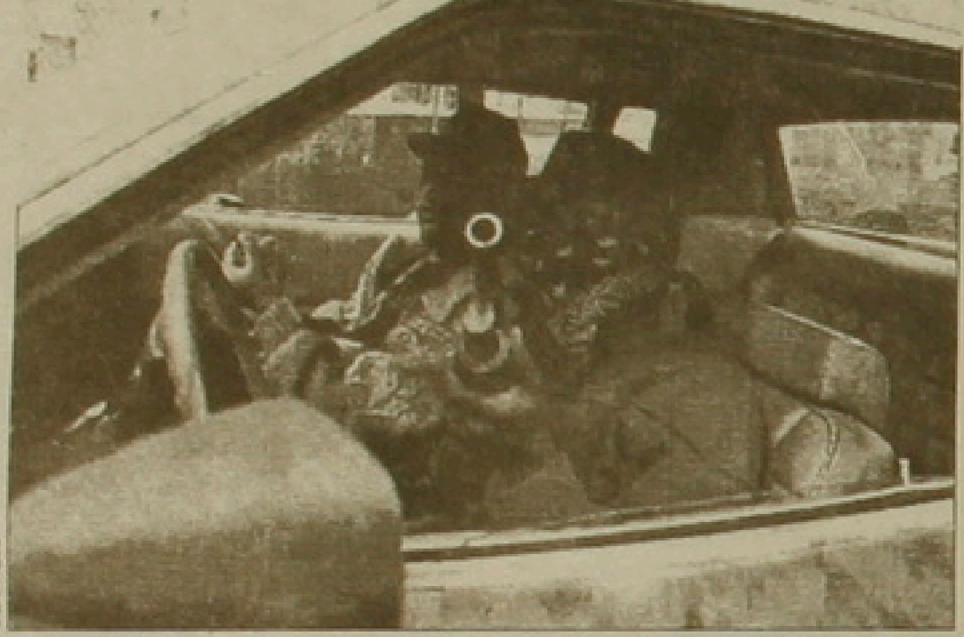

Դա Միացյալ Նահանգների պատմության մեջ ամենադաժան խռովությունն էր: 1967 թ. հուլիսին Դետրոյթի ապստամբության հետևանքով զոհվեց 43 մարդ, 1968 թ. ապրիլին Մարտին Լյութեր Քինգի սպանությանը հաջորդած խռովության ժամանակ՝ 46 մարդ: Ս. թ. ապրիլի 29-ից մինչև մայիսի 4-ը զոհվեց 58 մարդ (41-ը հրազենից), վիրավորվեց 2400-ը (2300-ը հրազենից) և ձերբակալվեց 12 հազար մարդ: Չհաշված առնվազն մեկ միլիարդ դոլարի հասնող նյութական վնասները, 5000-ից ավելի հրկիզումները, լքորեն վնասված 15 հազար շենքերը, որոնցից 10 հազարը առևտրի հարկաբաժիններ են, 2000 այրված ավտոմեքենաները: Ընդհանուր առմամբ տնակարգորեն վերացել է 14 հազար աշխատատեղ:

Ամերիկյան հատուկ ուժերի կանաչ բերետավորների նախկին զինծառայող մասնագետներից մեկի կարծիքով, այս տարվա խառնակությունները տարերայնորեն չեն ծագել: *«Նայեցեք քախումների քարտեզին: Ամենադաժան ընդհարումները տեղի են ունեցել առանց բացառության հրոսակախմբերի տարածքում, կամ դրա անմիջական մոտակայքում: Գործին մասնակից են եղել բացառապես աֆրոամերիկյան ծագումով հանցախմբերը»*, ասում է

Քրիփսների գիշերային «առաքելություններից» մեկը

նա: Ի դեպ, դեռ ապրիլի 27-ին «Սև Աֆրիկայի ազատության մարտիկները» սևամորթ երիտասարդ հեղափոխականները թռուցիկներ էին տարածել, որոնցով նախազգուշացրել էին, որ ամբաստանյալ չորս ոստիկանների արդարացման դեպքում կորեացիների կրպակները կհրկիզվեն: Ինչո՞ւ կորեացիներինը: Այն պատճառով, որ նրանց կրպակների մեծ մասը գտնվում է գետտոներում և այնտեղ նրանք համարվում են «փող ծծողներ» կապիտալիստներ: Դրան ի պատասխան, երիտասարդ չինացիների, լատինաամերիկացիների, վիետնամցիների, կամբոջացիների, ֆիլիպինցիների, կորեացիների և նույնիսկ սամոական ծագում-ունեցող երիտասարդների փողոցային հրոսակախմբերը մարտավիճակի բերվեցին: Եվ չինական կամ ճապոնական թաղամասում, կամ էլ լատինաամերիկացիների արևելյան թաղամասերում ոչ մի ապակի չջարդվեց:

Իրականում այս տարվա խռովության հեղինակները Լոս Անջելեսում հանրահայտ *քրիփսների* և *բլադսների* հանցախմբերն էին: Երբ նրանց

Քրիփսների անունը ծագել է անգլերեն «քրիփլ» հաշմանդամ բառի աղավաղումից: 1969 թվականից հետո հարևան թաղերի երիտասարդները նրանցից պաշտպանվելու համար ստեղծեցին բլադսների հանցախումբը: Վերջիններիս անունը ծագում է անգլերեն «բլադ» արյուն բառից: Բանն այն է, որ Վիետնամում կռված սևամորթները միմյանց անվանում էին արյունակից եղբայրներ:

70-ական թվականների սկզբներին սանձազերծվեց այդ հանցախմբերի դժոխային հակամարտությունը: Նեգրական աղքատ թաղամասերում հանցախմբերն աճեցին սնկերի պես, դառնալով ավելի ու ավելի բազմանդամ ու դաժան: Դրա հետևանքով այժմ միայն Լոս Անջելեսում կա փողոցային 450 հանցախումբ: Սրանցից քրիփսներին ենթակա 60 փոքր հանցախմբեր և բլադսներին ենթակա 40 հանցախմբեր առավել կարևոր են: Լինելով լավ զինված և ֆինանսավորվելով թմրադեղերի վաճառքից, հանցախմբերից յուրաքանչյուրն իր կազմում ունի 300-ից մինչև 1000 անդամ:

Սոցիոլոգների, ոստիկանների և Կալիֆորնիայի դատավորների կարծիքով, այդ բոլոր հանցախմբերն ունեն միաժամանակ «ֆիլիոնոփայություն», այլասյացություն, մոնոէթնիկական (այսինքն նույն ազգության) կառուցվածք, միկրո-

Քրիփսները և բլադսները հաշտված: Չլսված դաշինք

համար: Արդեն 10 տարեկանում, երբեմն էլ ավելի շուտ, սևամորթ տղաներն անդամակցում են իրենց թաղամասի հրոսակախմբերին: Ինչո՞ւ է դա արվում: Հանցախմբերի ամերիկացի մասնագետ Մերի Բինգն այդ մասին պատմում է *«Մարդասպան հրեշտակներ»* գրքում: Սովորաբար հրոսակախումբը վերցնում է այն տարածքի՝ քաղաքի, փողոցի, պողոտայի անունը, որտեղ ինքը կազմավորվել է: Խմբի անդամները պատրաստ են ամեն ինչ անել՝ հավասարին լինել խմբին և մասնակցել արյունահեղ բախումներին: Անչափահասների համար «ընդունելության ծեսերը» երկուսն են՝ ապագա հանցակիցների «ընկերական ծեծը» և «մկրտությունը», այսինքն հանցախմբում որոշակի մականուն ստանալու երևույթը: 13–14 տարեկանում խմբի մեջ ընդունվելու համար դեռահասը պետք է կատարի որևէ փայլուն ծեծնարկում կամ «առաքելություն», որն ամենից հաճախ սպանություն է: 18 տարեկանում հասնելով «կարիերայի» բարձրակետին և ունենալով լուրջ «հեղինակություն», այսինքն դարձած լինելով հիմա մարդասպան, հանցախմբի անդամը կարող է հավակնել ստանալու բաղձալի «OG», այսինքն «օրիջինըլ գանգստեր» տիտղոսը:

Հանցախումբն ունենում է վերահսկվող տարածք, նվաճման փուլում ամեն ինչ ծառայում է այդ նպատակին, որն խմաստավորում է հանցախմբերի պայքարը և արդարացնում դաժանությունը: Երբ ցանկալի տարածքն ի վերջո հայտնվում է խմբի հսկողության տակ, այն դառնում է շահույթի աղբյուր: Հրոսակախմբերի բախումների հետևանքով սկզբում հաղածանքների, ապա ահաբեկման են ենթարկվում ամբողջ թաղամասեր: Դրա հետևանքով ոստանները՝ սպիտակամորթները կամ մյուս համայնքների ներկայացուցիչները փախչում են այդ թաղամասերից, որն էլ ավելի է ուժեղացնում խտրականությունը մնացողների նկատմամբ: Իսկ սևամորթ բնակիչները, որոնք հանցախմբերի առաջին և գլխավոր զոհերն են, ի վերջո բանտարկյալ են դառնում իրենց տներում: Փողոցներն արդեն պատկանում են հրոսակախմբերին: Այս վիճակին հասած թաղամասն այլևս չի կարող խուսափել բռնությունից: Հանցախմբերի պահանջած ավելի ու ավելի մեծ «ապահովական վճարների» պատճառով կրպակների եկամուտներն օրեցօր նվազում են, և դրանք մեկը

ները պաշտպանող հանցախմբերի բախումների հետևանքով զոհվել է մոտ 800 մարդ, որոնցից ամենաավագը հազիվ 25 տարեկան էր, իսկ ամենակրտսերը՝ 11: Ավտոմատներով կամ խոշոր տրամաչափի ատրճանակներով զինված 14-ամյա գանգստերներն ամեն գիշեր «առաքելություն» են ձեռնարկում, որը հաջողության դեպքում իրենց մեծ համբավի կարժանացնի: Գողացված և լույսերը հանգցրած մեքենաներով նրանք մոտեցվում են թշնամի հրոսակախմբի անդամների զբաղեցրած տներից մեկի կողմը: Մոտենում են և կրակ բացում ավտոմատ զենքից՝ նպատակ ունենալով սպանել հնարավորին չափ շատ թշնամիների: Այդ գործում դժվարություններ

Ըստ «L'Express»-ի, 21 մայիս 1992

Միջին ամերիկացին ըստ ամերիկյան վիճակագրության

Ի՞նչ է ներկայացնում միջին ամերիկացին: Ի՞նչ միտումներ են նկատվում ԱՄՆ-ում: Ամերիկացիները ինչո՞վ են նախընտրում զբաղվել և որտե՞ղ են ցանկանում բնակվել: Ինչքա՞ն են նրանք քնում և ի՞նչ են ուտում: Այս բոլոր հարցերին պատասխանում է *«Միացյալ Նահանգների վերաբերյալ վիճակագրական հանրագումարները»* գրքույկը, որը յուրաքանչյուր տարվա վերջին հրատարակում է ազգաբնակչության մարդահամարի բյուրոն: 1991 թ. գրքույկի հետաքրքրական որոշ փաստերին է ծանոթացնում *Ամերիկայի ձայն* ռադիոկայանը:

Միջին ամերիկյան բանվորը 36 տարեկան է, ֆերմերի միջին տարիքը՝ 50: Ամերիկյան ֆերմայի միջին տարածությունը կազմում է 184 հեկտար, որը զգալիորեն ավելի շատ է, քան 1959 թ.՝ այն ժամանակ կազմում էր ընդամենը 115:

– **Որտե՞ղ են ամերիկացիները քնում:**

– Ոչ շատ: Մեծահասակ բնակչության 22 տոկոսը օրվա մեջ քնում է 6 ժամից քիչ:

– **Ինչպե՞ս են սնվում:**

– Ամերիկացիների 24 տոկոսը չեն նախաճաշում:

– **Ի՞նչ են ուտում:**

– Ավելի քիչ միս և ավելի շատ միրգ: 1970 թվականի համեմատությամբ բնակչության մեկ շնչի միրգի սպառումը աճել է 22 տոկոսով: Միջին ամերիկացու օրաբաժինը անցյալ տարի կազմել էր 40 կիլոգրամից ավել թարմ միրգ, գլխավորապես բանան և խնձոր:

Ամերիկացին տարեկան իր մեքենայով անցնում է միջին հաշվով 16 հազար կիլոմետր: Դա նրա վրա նստում է տարեկան 4 հազար 324 դոլար: Այդ գումարի մոտ կեսը գնում է մաշվածքի, 20 տոկոսը բենզինի արժեքն է, 15-ը՝ ավտոապահովագրմանը, 14 տոկոսը՝ փոխառության տոկոսային վճարմանը, որը ստացվել է դրամատնից, ավտոմեքենան գնելու ժամանակ:

Ամերիկացիները բառացիորեն խենթացած են լողավազանի համար: 1970 թ. նոր տների միայն 16 տոկոսը ունեին երկու լողավազանից ավելի: 1990-ին այդպիսի տների թիվը հասավ գրեթե 50 տոկոսի: Ոչ հեռու ապագայում ամերիկյան տիպիկ ընտանիքի յուրաքանչյուր անդամ կունենա մեկական լողավազան:

– **Ո՞ր նահանգում են ամենաքիչ քաղաքաբնակները:**

– Ոչ Ալյասկան, այլ, ինչպես դա տարօրինակ է, Այդահոն, որտեղ բնակչության միայն 20 տոկոսն է բնակվում քաղաքներում:

– **Իսկ ամենաշա՞տ:**

– Դա Նյու Յորքը չէ, և ոչ էլ Կալիֆորնիան, այլ Նյու Ջերսին, որտեղ նույնիսկ ֆերմերները բնակվում են քաղաքներում կամ արվարձաններում:

– **Ո՞վ է Ամերիկայի ամենաբարձր վճարվող կինոդերասանը: Առնոլդ Շվարցնեգե՞րը:**

– Բնավ ոչ: Սիլվեստր Ստալոնեն:

– **Ո՞վ է ամենաբարձր վճարվող ֆուտբոլիստը:**

– Ջո Մոնտանան Սան-Ֆրանցիսկոյի թիմից: 1991 թվականին նրա աշխատավարձը կազմեց 3,5 միլիոն դոլար:

– **Ամերիկայի ո՞ր քաղաքում են բնակվում ամենաշատ հոգեկան խանգարումներ ունեցողները:**

– Վաշինգտոնում:

digitised by A.R.A.R.@

Մոլորակի հիմնախնդիրներից.

Գերբնակեցում

Ստենֆորդ համալսարանի կենսաբան Պոլ Էրլիխն առաջին անգամ երկրագնդի գերբնակեցման վտանգների մասին ահազանգ հնչեցրեց աշխարհում՝ 1968 թվականին հրատարակելով իր «Բնակչության ռումբը» գիրքը: Չնայած որոշ քննադատներ նրա հայացքները համարում են չափազանցված, նա, միևնույնն է, մնում է այդ ասպարեզում ամենահեղինակավոր մասնագետներից մեկը: Վերջերս նա հետևյալ հարցազրույցն է ունեցել Newsweek-ի թղթակից Մերի Հեյգերի հետ:

Մ. Հ. – Ձեր գրքի հրատարակումից ի վեր անցել է մոտ քառորդ դար: Ի՞նչ է տեղի ունեցել այդ ընթացքում:

Պ. Է. – 1968 թվականին աշխարհի բնակչությունը կազմում էր 3,5 միլիարդ: Այժմ այն հասնում է 5,5 միլիարդի: Երբ գիրքը հրատարակվեց, բնակչության տարեկան աճը կազմում էր 70 միլիոն: Այժմ այն տարեկան 93 միլիոն է: ՄԱԿ-ի բնակչության ֆոնդի կողմից հրատարակված մի զեկուցագիր նույնիսկ զգուշացնում էր, որ 1990-ական թվականներին աշխարհի բնակչության աճը կազմելու է տարեկան 100 միլիոն: Եթե այս ընթացքը շարունակվի, 21-րդ դարավերջին մեր ներկա թիվը կրկնապատկվելու է:

– Իսկ աշխարհն արդյո՞ք պատրա՞ստ է դիմակայելու նման աճի չափերին:

– Երբ գիրքս հրապարակ ելավ՝ կարծիք կար, որ գիտության առաջընթացը հնարավոր կդարձնի ոտելիքի հսկայական պաշարներ արտադրել, բավարարելու համար 5-10 միլիարդ մարդկանց կարիքները: Այժմ փաստեր կան, որ մարդկանց մեծ մասը համալրել է ոչ թե հարուստների, այլ աղքատների շարքը: 1968 թվականին 2,5 միլիարդ աղքատներ կային աշխարհում: Այժմ նրանց թիվը հասել է 4,2 միլիարդի:

– Ուրեմն այդ կարծիքը սխա՞լ էր:

– Ինձ հիմա էլ հարցնում են, թե արդյոք գիտությունը մեզ չի՞ փրկելու: Չգիտեմ: Միգուցե փրկի, եթե վստահ լինենք, որ հնարավոր է կերակրել 6 միլիարդ մարդ, եկեք ուրեմն կանգնեցնենք աճը և ստուգենք մեր կարելիությունները: Բայց լավատեսներն անգամ գտնում են, որ մենք չափազանց հեռու ենք նույնիսկ բավարարելու բնակչության 1968-ի թվաքանակը: Շարունակել հավատալ, թե գիտությունը կբավարարի մարդկանց աճող պահանջները, հակասում է ամեն տեսակի բանականության:

– Երբ գիրքը լույս տեսավ, ոմանք այն խիստ հոռետեսական գտան: Իրականում ինչքանո՞վ էիք դուք հեռու կանգնած խնդրի բուն էությունից:

– Մենք շատ լավատես էինք: Այն ժամանակ դեռ ոչինչ հայտնի չէր օզոնային շերտի քայքայման մասին: Կանաչ տարածության վրա օդի աղտոտման ազդեցությունների վերաբերյալ աշխատանքներ չէին կատարվել: Ճիշտ է, թթվային անձրևի մասին գիտեինք, սակայն այն որպես խնդիր չէինք ընկալում: Մենք գաղափար չունեինք անտառների, կանաչ տարածությունների ոչնչացման վերաբերյալ: Մենք զգուշացրել էինք համաճարակների հնարավորության մասին, և իրոք, ՍՊԻԴը եկավ ապացուցելու, որ մենք ճիշտ էինք:

– Իսկ դրական անակնկալներ եղա՞ն այս ընթացքում:

– Մենք մտահոգված էինք, թե մրնոլորտի աղտոտման հետևանքով, քաղցկեղով հիվանդների թիվը մեծապես կավելանա, բայց այդպիսի բան տեղի չունեցավ:

– Աշխարհի ո՞ր մասում է բնակչության աճը դիտվում որպես խնդիր:

– Եթե հաշվի առնենք բնակչության աճի և անհատական սպառման ազդեցությունը միջավայրի վրա, ապա պետք է նշել ԱՄՆ-ը, որպես բնակչության ամենալուրջ խնդիր ունեցող երկիրը: Բնակչության խտությամբ այն աշխարհի երրորդ երկիրն է, որտեղ բարձր սպառումն ու տեխնոլոգիայի անփույթ և ապարդյուն օգտագործումը մեծապես նպաստում են այդ խնդրի խորացմանը:

– Ինչպե՞ս կարելի է սահմանափակել բնակչության աճը:

– Կանանց կրթությունն ու ազատագրումը միակ և ամենակարևոր ճանապարհն է: Եթե կինը զինված լինի գիտելիքներով, ունենա քաղաքական և սոցիալական ազատություններ, ինչպես նաև համապատասխան աշխատանք, ապա ինքնաբերաբար կկարգավորվի այդ հարցը: Կոստա Ռիկան, օրինակ, այս ճանապարհով նվազեցրեց ծնելիությունը 7-ից մինչև 3: Երկիրը բանակ չունենալով՝ մեծ ներդրումներ է կատարում կրթության և առողջապահության բնագավառներում:

– Ենթադրելով, որ այդ նույնը կկատարվի այլ երկրներում, ի՞նչ դրական բան կարելի է ակնկալել:

– Բախտավոր կլինենք, եթե հաջորդ դարի վերջում երկրագնդի բնակչությունը չանցնի 8-10 միլիարդի սահմանը: Բայց դա մեծ ջանքեր է պահանջում: Հնդկաստանը 860 միլիոն բնակչություն ունի: Եթե նա նվազեցնի ծնելիության տոկոսը և ներկայիս 4 երեխայից 2030 թվականին հասցնի ընդամենը 2-ի, ապա, միևնույնն է, բնակչությունն աճելու է գրեթե այսօրվա տեմպերով և 21-րդ դարավերջին այն 2 միլիարդ է դառնալու, այսինքն գրեթե այնքան, որքան ամբողջ երկրագնդի վրա ապրում էր այն ժամանակ, երբ ես ծնվեցի:

– Իսկ բնակչության աճը անվե՞րջ ընթացք է, թե այն կարող է ստանալ կայուն բնույթ:

– Բնակչությունը չի կարող անվերջ աճել: Այլ հարց է, թե այն կկասեցվի ծնելիությունը սահմանափակելու, բնական աղետների, ասենք սովի կամ համաճարակների միջոցով: Սահմանափակ տարածություն ունեցող երկրագնդի վրա մենք չենք կարող անսահման բնակչություն տեղավորել: Եթե նույնիսկ պայքարենք ծնելիության սահմանափակման դեմ, ապա մենք ինքնաբերաբար կնպաստենք մահացության թվի աճին:

Newsweek, մայիս 25

Վերջաբանի փոխարեն: *Թարգմանաբար ներկայացնելով վերոհիշյալ հարցազրույցը, հարկ է նշել, որ այն հետաքրքրական է առաջին հերթին որպես համընդհանուր խնդիր, որը մի շարք այլ հրատապ խնդիրների շարքում տեղ է գտել ներկայումս բրազիլական Ռիո դե Ժանեյրո քաղաքում անցկացվող Միացյալ Ազգերի շրջակա միջավայրի պահպանման և զարգացման խորհրդաժողովի օրակարգում:*

Մյուս կողմից, համաձայն գտնվելով հանդերձ այն դրույթին, թե բնակչության վերարտադրության օրինաչափությունները պայմանավորված են տվյալ հասարակության սոցիալ-տնտեսական առանձնահատկություններով, որոնք դժբախտաբար այնքան էլ բարվոք վիճակում չեն այսօր մեզ մոտ, այնուամենայնիվ, գտնում ենք, որ հանուն մեր նոր պետականության ապագայի այդ խնդիրն այնքան էլ չպետք է մեզ հուզի: Նախ որովհետև մեզ մոտ ծնելիությունը, հատկապես վերջին տասնամյակում, միջին հաշվով 2 երեխայից այն կողմ չի անցնում, և երկրորդ՝ հավաստացած ենք, որ Հայաստանի ընդերքում կան մեր գոյատևումը երաշխավորող դեռ շատ հարստություններ, որոնք սպասում են հայ աշխատավոր ձեռքի արդյունավետ օգտագործմանը:

Կառավարության կողմից ձեռնարկված մարդկանց կյանքի ու աշխատանքի պայմանների արմատական բարելավմանը նպաստող ծավալուն վերափոխումները արդյունք կարող են տալ միայն այն դեպքում, երբ բոլորս մասնակից դառնանք դրանց իրականացմանը: Միայն օտարի արտադրածը վաճառքի հանելու համեմատաբար դյուրին միջոցով հնարավոր է երկար ժամանակ ապահովել մարդկանց աճող պահանջները, հատկապես երբ դրանք «մատուցվում» են անմատչելի գներով: Դրան անդրադառնալու պետք է միանալ սեփական արդյունքը, գործարանի և հողի արտադրանքը: Հողը հոգատար ձեռքերի ճեղքումից է բերքի դառնում և փոխադարձաբար հատուցում իր խնամողին: Ժամանակն է հրաժարվել բոլոր տեսակի անձնական-անհատական «սուր ախորժակներից» և ազգովին մտածել ազգային ընդհանուր շահերի մասին:

Հ. Ծ.

Հայաստանի ազգային օպերայի թատրոնում հունիսի 7-ին և 9-ին տեղի ունեցավ Տիգրան Չուխաջյանի «Արշակ Երկրորդ» օպերայի նոր բեմադրության պրեմիերան:

Երաժշտական այս ստեղծագործության յուրաքանչյուր նոր բեմադրություն միշտ էլ իր վրա է սևեռել արվեստասերների ուշադրությունը: Բանը միայն այն չէ, որ այն մեր ազգային դասական առաջին օպերան է, ուստի և հատուկ վերաբերմունք է պահանջում: Պարզապես է երգիչ-դերասանների խաղի վրա: Այս և ստեղծագործական բնույթի մի շարք այլ փոփոխություններ, ըստ Տ. Լևոնյանի՝ բեմադրության հեղինակի, կոչված են *«վերականգնելու հին հայկական արտահայտչական թատրոնի ավանդույթները»*:

Բավական հետաքրքիր է գտնված վերափոխումների մեխանիզմը բեմում: Այն կատարվում է ծիսականության ոճով՝ օգտագործելով մեր պատարագային գեղագիտության շատ տարրեր:

«Արշակ Երկրորդ». նոր բեմադրություն, նոր խոսք

Արշակ Երկրորդ – Կոնստանտին Սիմոնյան, Օլիմպիա – Հասմիկ Պապյան

Նոր բեմադրությունը տարբերվում է նախորդներից նաև իր գործողությունների քանակով: Երեքի փոխարեն (ինչպես նշված է ազդագրում) այժմ այն բաղկացած է երկու գործողությունից: Սա ենթադրում է, որ նախ՝ ստեղծագործության երաժշտական հյուսվածքից, բնականաբար, դուրս են մնացել որոշ հատվածներ՝ կատարելով նաև վերադասավորում, ապա՝ անսովոր է այս խտացումը թեկուզ ընկալունակության առումով:

Ընկալման տեսակետից խիստ զգացվում էր ներկայացման համառոտ լիբրետոյի բացակայությունը: Մի հանգամանք, որ, պարզ է, խանգարեց բեմում ծավալվող գործողության մանրամասներին մինչև վերջ հաղորդակցվելուն: Պատճառը, ինչպես պարզվեց, թատրոնի ֆինանսական ծանր վիճակն է:

Ինչ խոսք, տեսության տված խրթին հասկացումների պայմաններում օպերային նոր բեմադրություն լույս աշխարհ հանելը դյուրին գործ չէ: Սակայն այն կա և դրա համար պետք է շնորհավորել ստեղծագործական կազմին: Իսկ հանդիսատեսներին խորհուրդ տալիս պիտի տալ թե չկա ամառային մի երեկո այցելել ազգային օպերային թատրոն՝ ըմբոշխնելու արվեստի այս երկի հմայքը:

Օպերայի ներկա բեմադրությունը նվիրված է հայոց ազգային պետականության վերածննդին: Այն իր չքնաղ երաժշտությամբ և ոգեշունչ տեքստով ծնունդ է հայոց անուր պետականությանը, ներքին մեր ամրակուռ ոգուն: Այստեղ երաժշտության լեզվով ընդգծվում է այն գաղափարը, թե պետականության ներդաշնակ կառույցի շնորհիվ միայն հնարավոր է խաղաղության ու լիության մեջ պահել երկիրը և ժողովրդին: Հայոց արքայի խոհերն ու մտածումները, նրան համակած մտահոգությունները ու տագնապը այսօր մերն են, բոլորինը: Ու թեև Միհրան երկարի անզուգական կատարումից հետո հեշտ չէր նոր Արշակ պատկերացնելը, բայց ամէայի դերակատար Կոնստանտին Սիմոնյանն ամեն ինչ արեց իր հերոսի ներքին դրամատիզմն ու առնական ոգին հանդիսատեսին փոխանցելու համար:

Որքան էլ որ տարօրինակ է, արդեն չորրորդ տարին էր, ինչ մեր օպերային թատրոնի խաղացանկում չկար այս ներկայացումը: Բարեբախտաբար, թատրոնի տնօրինությունը, մասնավորապես գեղարվեստական ղեկավար Տիգրան Լևոնյանը, լրացրին այս բացը՝ իրականացնելով «Արշակ Երկրորդ»-ի նոր բեմադրությունը: Իսկապես նոր, որովհետև այն էապես տարբերվում է նախկիններից:

Նախ և առաջ, այստեղ փորձ է արված իրար հետ համադրել երկու իրարամերժ երևույթներ՝ պատերական սուր պայմանականությունն ու կենսական խոր/ճշմարտացիությունը: Դա արտահայտված է նկարչական զուսպ ձևավորման (նկարիչ՝ Եվգ. Սաֆրոնով) և դրա խորքի վրա ընթացող բեմական կենդանի գործողության զուգորդման միջոցով: Ներկայացման ողջ ընթացքում դեկորները չեն փոփոխվում, բեմական միջավայրը սկզբից մինչև վերջ մնում է նույնը: Այն իրենից ներկայացնում է բազալտական պալատն իր սյունաշարերով, որոնց վրա որպես լուսատուներ կախված են եկեղեցու զանգերը: Բեմի ողջ մակերեսն ընդգրկող խորհրդանշական այս միջավայրում էլ ծավալվում է գործողությունը: Այս պայմաններում բեմական վիճակների փոփոխությունն արդեն իրագործվում է դերասանական խմբերի, նրանց հմուտ խաղի միջոցով: Այստեղից էլ, ամբողջ ծանրությունը և հանդիսատեսի ողջ ուշադրությունը հիմնականում բևեռվում

ԼԵՎՈՆ ԼԱՃԻԿՅԱՆ

Շուշեցի ֆրանսահայ նկարիչը

Խոսքը գեղանկարիչ Ժորժ Յակոբյանի մասին է, որը ծնվել է Շուշիում և հետագա դժբախտ հանգամանքների բերումով ստիպված է եղել թողնել այն ու մեկնել օտար ափեր՝ Ֆրանսիա: Այստեղ էլ անցկացրել է երկար ստեղծագործական կյանք: Ուր էլ որ գնացել է, որ երկրում էլ որ եղել է, ամեն ինչին նայել է հայի աչքերով և տեսածը երփնագրել է իր բնաշխարհի տաք գույներով: Դա զգացվում է նրա աշխատանքների անհատական ցուցահանդեսից, որ օրերս բացվեց Նկարչի տանը:

Ժ. Յակոբյանի ստեղծագործության վաղ շրջանին պատկանող դասական ոճի նատյուրմորտները հատկորոշվում են կարմիրով, կապույտով և նարնջագույնով: Վերջին շրջանում հայ ժողովրդի անցկացրած խռովահույզ տարիները նրա հոգում արձագանքվեցին խառը տեխնիկայով արված գրաֆիկական աշխատանքներով: Հարկ է առանձնացնել 1988-ին ստեղծված «Դա երբեք չի կրկնվի» (Ղարաբաղ) նկարը: Բարձրիկ սարերի ստորոտին մեկնված հայ կնոջ խորհրդանշական պատկերն է այն ներկայացնում, որին թիկունք են անհագ գիշատիչները: Ցուցադրվող 45 աշխատանքների գերակշիռ մասը վերջին տարիներին ստեղծված վերացական արվեստին հարող հորինվածքներն են:

Ժ. Յակոբյանը Ֆրանսիայում առավելապես հայտնի է որպես մոնումենտալ գեղանկարչության ներկայացուցիչ: Նա մի քանի քաղաքներում, մասնավորապես Ամիենի եկեղեցում, ստեղծել է հսկա չափերի որմնանկարներ:

Արցախցուն հատուկ երկարակեցությամբ նկարիչն ապրեց այնքան ժամանակ, մինչև լսեց հայրենի Շուշիի ազատագրման լուրը: Այժմ մի մեծ ցանկություն ունի նա՝ Շուշիում բացել իր ստեղծագործությունների ավելի ամբողջական ցուցահանդեսը: Տա աստված, որ այս անգամ ես կատարվի նրա իղձը:

Լ. Լ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՀՀ բարձրագույն խմբի առաջին առաջնություն

Սկսվեց նախնական մրցափուլի 2-րդ շրջանը. «Արարատ»-ը զայրացել է

12-րդ տուր

1-ին ենթախումբ
«Ալաշկերտ» – ՀԱԵՄ 2:4, «Նաիրի» – «Մալաթիա» 3:0, «Արարատ» – «Մխբաձոր» 18:0, «Լոռի» – «Նիգ» 3:2, «Բանանց» – «Սյունիք» 2:0, «Զորավան» – ՀԱԱ-ՖԻԱՄ 3:0

2-րդ ենթախումբ.
«Շենգ.» – «Կոտայք» 2:5, «Վան» – «Կանազ» 2:1, «Դեբեդ» – «Արաքս» 3:2:
«Քասախ» – «Կիլիկիա», «Պահած.» – «Շիրակ» հանդիպումները հետաձգվել են:

Առաջնության աղյուսակները հունիսի 13-ի դրությամբ

1-ին ենթախումբ

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Մ
1. Արարատ	12	9	2	1	55-8	20
2. Բանանց	11	8	3	0	30-4	19
3. ՀԱԵՄ	11	7	3	1	26-11	17
4. Սյունիք	11	5	3	3	20-18	13
5. Մալաթիա	12	5	3	4	19-19	13
6. ՀԱԱ-ՖԻԱՄ	12	5	3	4	14-14	13
7. Նաիրի	12	4	3	5	10-12	11
8. Լոռի	12	3	3	6	17-25	9
9. Զորավան	12	4	0	8	17-22	8
10. Մխբաձոր	12	3	1	8	7-39	7
11. Ալաշկերտ	11	2	2	7	17-35	6
12. Նիգ	12	2	0	10	9-34	4

2-րդ ենթախումբ

	խ	հ	ո	պ	գ	մ
1. Շիրակ	11	8	2	1	28-4	18
2. Վան	12	8	2	2	29-9	18
3. Կիլիկիա	11	8	1	2	37-10	17
4. Կոտայք	12	7	3	2	30-10	17
5. Զվարթնոց	11	4	6	1	22-13	14
6. Կանազ	12	6	1	5	23-18	13
7. Շենգավիթ	12	4	3	5	15-20	11
8. Քասախ	11	4	3	4	8-12	11
9. Իմպուլս	11	3	0	8	14-25	6
10. Պահած.	11	1	3	7	9-24	5
11. Արաքս	12	1	3	8	10-39	5
12. Դեբեդ	12	1	1	10	13-54	3

Առաջին ենթախմբում շարունակվում է «Արարատ»-ի, «Բանանց»-ի և ՀԱԵՄ-ի մրցակազմը:

«Արարատ»-«Մխբաձոր» խաղում գրանցված արդյունքը պատվաբեր չէ ոչ միայն սևանցի ֆուտբոլիստների, այլև մեր ամբողջ առաջնության համար: Դա լրացուցիչ անգամ վկայում է, որ ուժերն անհավասար են: Միայն Վահե Յաղմուրյանը 8 անգամ գրավել է «Մխբաձոր»-ի դարպասը: 5 գոլի հեղինակ է դարձել Կարեն Մարկոսյանը: Արմեն Յաղմուրյանի օգտին առաջնությունում գրանցվել է 22 գնդակ: Նա գլխավոր ռմբարկուն է:

Մարտունիում տեղի ունեցած մրցավեճում ՀԱԵՄ-ից աչքի ընկավ փորձառու Պողոս Գալստյանը: Նա 2 գոլի հեղինակ դարձավ: 37-ամյա Խորեն Հովհաննիսյանը առաջնությունում խփել է 6 գնդակ: «Շենգավիթ»-ի հետ խաղում 3 անգամ աչքի ընկավ Արմեն Աղամյանը:

Բաժինը վարում է Սուրեն ԲԱՐՍԵՂՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

Ելցինը կարգի է բերում Ռուսաստանի սահմանները

«ԻՖ»-ի թղթակից Վյաչեսլավ Տերեխովին տված հարցազրույցում Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինը նշեց, որ Ռուսաստանի ղեկավարությունը մտադիր է պետական սահման հաստատել Մերձբալթիկայի երկրների հետ: Այդ քայլը առաջին հերթին պայմանավորված է նրանով, որ անհրաժեշտ է վերջ տալ արտասահմանյան պետությունների անարգել հետախուզական գործունեությանը: Լրտեսներն ազատ թափանցում են Ռուսաստան Բալթիկայի հետ ազատ սահմանով: Նախագահը նշեց նաեւ, որ մաքսատները եւ «իսկական սահմանը» Լատվիայի, Լիտվայի եւ Էստոնիայի հետ անհրաժեշտ են Ռուսաստանից *«ապրանքների ապօրինի հոսքը»* դադարեցնելու համար: Ելցինի խոսքերով, այդ աշխատանքն արագ կընթանա. շուտով կսկսվի սահմանի գծանշումը, կստեղծվեն հատուկ օպերատիվ ջոկատներ:

Ինչպես հայտարարեց Ելցինը, նույն պատճառները հարկադրում են խիստ սահմանային ռեժիմ ստեղծել Ադրբեջանի հետ սահմանում, հատկապես, երբ Իրանից եւ Թուրքիայից մուտքը փաստորեն ազատ է, առանց որեւէ թույլտվության:

Ինչ վերաբերում է Վրաստանին, ռուսաստանյան կողմը մտադիր է հետեւել *«Վրաստանում տեղի ունեցող գործընթացներին»*: Երբ դադարեցվի պատերազմը, ռազմական ճնշումը Հարավային Օսիայի վրա, *«ապա մենք առայժմ կարող ենք թողնել կիսաթափանցիկ սահման, որը կպահպանվի թռուցիկ խմբերով»*, ասաց Ռուսաստանյան Ֆեդերացիայի նախագահը: Նա «բաց» անվանեց Ղազախստանի հետ սահմանների հարցը: Ելցինը կողմ արտահայտվեց, որպեսզի Ռուսաստանը, որը ռազմաքաղաքական պայմանագիր է կնքել այդ պետության հետ, *«Ղազախստանի հետ միասին որոշի, թե ինչպես փակել Միջին Ասիայի հանրապետությունների հարավային սահմանը եւ թույլ չտալ այն պետությունների քաղաքացիների ազատ մուտքը, որոնք չեն մտնում ԱՊՀ կազմի մեջ»*: Նախագահի կարծիքով, նմանատիպ պայմանագրեր *«մենք պետք է ստորագրենք Տաջիկստանի եւ Թուրքմենստանի հետ»*: Նա ասաց, որ այդ փաստաթղթերն արդեն պատրաստ են:

Ինչպես գտնում է Ելցինը, ամենադժվար խնդիրը Ուկրաինայի հետ սահմանն է: Նրա խոսքերով, *«Ուկրաինայի ղեկավարների ազգային արժույթ մտցնելու բացահայտ ձգտումը մեզ իրավունք է տալիս մտածել պետական սահմանի մասին»*:

«Այժմ մենք մաքսային պատնեշներ ենք ստեղծում բոլոր անցակետերում: Հետագայում, հենց որ նրանք մտցնեն ազգային արժույթ, մենք կստեղծենք իսկական պետական սահման», հայտարարեց նախագահը: ■

Կողոպուտ Լոս Անջելեսի հայկական դպրոցում

Ըստ երեւույթին Մ. Նահանգներում էլ պաշտոնական թե անպաշտոն ավազակներն անտարբեր չեն սուսիկ-փուսիկ աշխատող խելացի սարքերի նկատմամբ:

Հունիսի 6–7 շաբաթավերջին ավազակները մտել են Թեքեյան մշակութային միության Արշակ Տիգրանյան վարժարանի շենքը եւ կողոպտել երեխաների համակարգչային դասարանի համար նախատեսված նոր գնված IBM տիպի համակարգիչների ամբողջ կազմը, ավելի քան 30 հազար դոլար արժողությամբ:

Գողերը չեն մոռացել նաեւ խառնաշփել գրասենյակներն ու դասասենյակները եւ գրատախտակների վրա հայերի հասցեին հայհոյանքներ գրել:

Ոստիկանության քննությունից պարզվել է, որ հայկական վարժարանի կողոպուտի հեղինակները սալվադորցի գանգստերներ են, որոնք նմանօրինակ ավազակություններ են անում նաեւ Լոս Անջելեսի պետական դպրոցներում:

Սա նշանակում է, որ այնտեղ էլ ոստիկանությունը լոկ ախտորոշում է ցավը, «բուժումը» թողնելով մեզ: ■

Լաչինում քրդերը հռչակեցին իրենց անկախ պետականությունը

Ինչպես հայտնի է, հունիսի 9-ին Լաչինում տեղի ունեցավ Քրդական ազատագրական շարժման եւ նախկին ԽՍՀՄ քրդական բոլոր հասարակական-քաղաքական կազմակերպությունների սահմանադիր ժողովը, որն ընդունեց քրդական պետականության վերականգնման մասին հռչակագիրը: Քրդական ժողովուրդը կենտրոնացված է եւ բնակվում է Ադրբեջանի Լաչինի, Քելբաջարի, Ղուբաթլիի, Զանգելանի եւ Ջեբրայիլի շրջաններում: Այն բանից հետո, երբ Ստալինի հրամանագրով լուծարվեց Ադրբեջանի տարածքում գտնվող Կարմիր Քրդստանը, քրդերը ենթարկվեցին ճնշումների: Նրանք մեղադրում են Ադրբեջանին բռնի թուրքացման մեջ եւ հայտարարում են, որ *«Ադրբեջանի հետագա անսահման տիրապետությունն ամբողջովին կոչնչացնի իրենց»*:

Փաստաթուղթը հռչակում է քրդական պետականության վերականգնումը, որի կենտրոնը կլինի Քրդստանի նախկին մայրաքաղաք Լաչինը:

Քրդստանի բնակչության լիազոր ներկայացուցիչների համաժողովրդական ընտրությունները նշանակվել են 1992 թ. հուլիսի 17-ին: Մինչ այդ, իշխանության միակ մարմինը կլինի Քրդական ազատագրական շարժման վարչությունը: Հռչակագիրը ստորագրել է ժողովի նախագահ Վաքիլ Մուստաֆաեւը:

Հրապարակվել է նաեւ Քրդական ազատագրական շարժման հրամանատարության հայտարարությունը: Փաստաթղթում նշվում է, որ քրդական ժողովուրդը Ադրբեջանի Քելբաջարի, Լաչինի, Ղուբաթլիի, Զանգելանի եւ Ջեբրայիլի շրջանների միակ տերն է: Կոչ է արվում նաեւ այդ շրջանների բնակչությանը չլքել իրենց հողը եւ օգնել ազատագրական շարժման ջոկատներին: ■

Շախմատի համաշխարհային օլիմպիադա

Չորրորդ անընդմեջ հաղթանակը

Մեր թղթակից Գագիկ Հովհաննիսյանը Մանիլայից հաղորդում է հատուկ «Ազգ»-ին

Տղամ. Հայաստան–Էստոնիա՝ 2,5:1,5
Կանայք. Հայաստան–Վիետնամ՝ 2:1

Մեր առաջատար Վահանյանը ոչ-ոքի խաղաց գրոսմայստեր Էլվեստի հետ: Մյուս խաղատախտակների վրա մեր մարզիկների ճնշումն այնքան մեծ էր, որ մի պահ թվում էր, թե կարող է խոշոր հաշիվ գրանցվել, բայց Հակոբյանի եւ երկկողմանի ուժեղ ցայտնոտում գտնվող Մինասյանի հակառակորդները՝ Օլը եւ Ռիչագովը կարողացան փրկել դիրքերը՝ ոչ ոքի: Հաղթական միավորը բերեց Լպուտյանը, որը պարտության մատնեց Վեյնգոլդին:

Առաջատարների խմբում հետեւյալ պատկերն է՝ Ռուսաստան՝ 13, Անգլիա, Լատվիա, Ուզբեկստան՝ 12, Հայաստան, Բոսնիա եւ Հերցեգովինա, Ուկրաինա, Հոլանդիա, Արգենտինա՝ 11,5:

Կանանց մրցաշարում վիճակն այսպիսին է՝ Ուկրաինա՝ 10, Վրաստան՝ 9,5, ԱՄՆ, Ռումինիա՝ 9: Հայաստանը 7 միավորով 15-րդ տեղում է:

Երեկ Ֆիլիպինների անկախության օրն էր, եւ օլիմպիադայում դադար էր հայտարարված: ■

ՊԱԿ-ը նյութեր է ոչնչացրել

Ալեքսանդր Սոլժենիցինի դեմ ՊԱԿ-ի կողմից հարուցված օպերատիվ գործը ոչնչացվել է 1990 թ: Այդ մասին հունիսի 11-ին լրագրողներին հաղորդեց Ռուսաստանի անվտանգության նախարարության արխիվային վարչության պետ Անատոլի Կրայուշկինը: Գործը ոչնչացվել է ԽՍՀՄ ՊԱԿ-ի երկրորդ գլխավոր վարչության կարգադրությամբ, քանի որ *«չէր ներկայացնում օպերատիվ եւ պատմական արժեք»*: Ա. Կրայուշկինի խոսքերով, ոչնչացվել են նաեւ ակադեմիկոս Անդրեյ Սախարովի եւ նրա կնոջ՝ Ելենա Բոների դեմ հարուցված գործերը: ■

Օշականի «Մեսրոպ Մաշտոց» վարժարանը

հայտարարում է ընդունելություն հետեւյալ բաժիններում

1. Դաշնամուր
2. Ջութակ
3. Թավջութակ
4. Կլարնետ
5. Քանոն
6. Ակորդեոն

Ընդունելության քննությունները հետեւյալն են.

1. Մասնագիտություն
2. Ստուգարույց

Ուսման ժամկետը 4 տարի է: Ուսուցումը վճարովի է: Հիմնարկությունների եւ կազմակերպությունների համար՝ փոխանցումով:

Լրացուցիչ տեղեկությունների համար դիմել
Աշտարակի շրջան, գ. Օշական
«Մեսրոպ Մաշտոց» վարժարան,
հեռ. 4-98
կամ 62-13-46 Երեւանում:

Լուրերի Յրուք

Ձեռք չտաք, թե չէ...

Հունիսի 11-ին Ադրբեջանի միլլի մեջլիսը քննարկելով Բոսնիայում եւ Հերցեգովինայում ստեղծված իրավիճակը՝ դատապարտեց Հարավսլավիայի մուսուլմանների եւ այլ փոքրամասնությունների դեմ կիրառվող եղեռնագործության փաստերը եւ քննադատության ենթարկեց պաշտոնական Բելգրադի քաղաքականությունը: Միլլի մեջլիսը կոչ արեց անհապաղ դուրս հանել սերբական զորքերը այդ հանրապետությունից: Խորհրդարանը բանաձեւ ընդունեց, որով դիմում է ՄԱԿ-ին եւ ԵԱՀԽ-ին օգտագործել իրենց հեղինակությունը, ագրեսիան ոչ միայն Հարավսլավիայում, այլ նաեւ նախկին «սոցիալիստական ճամբարում» դադարեցնելու համար: ■

Էլ ո՞վ, եթե ոչ դու

Ադրբեջանի արտգործնախարարությունը հանդես է եկել նախաձեռնությամբ, որպեսզի Իսլամական համաժողով կազմակերպությունը առաջիկա հունիսի 15-ի նիստում քննարկի նաեւ հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտի հարցը: Նիստը տեղի կունենա Անկարայում: Ինչպես հաղորդեցին Ադրբեջանի նախագահի մամուլի ծառայությունում, Պակիստանը, ըստ երեւույթին, կաջակցի Բաքվի առաջարկությանը եւ կմտցնի այդ հարցը օրակարգ: Մամուլի ծառայության աշխատակցի խոսքերով, այդ հարցը քննարկվել է օրերս Բաքու ժամանած Մոսկվայում Պակիստանի դեսպան Աշրաֆ Ղազիի եւ Ադրբեջանի նախագահի պաշտոնակատար Իսա Համբարովի հանդիպման ժամանակ: ■

Հասեք եղբայրներին

Իրանում ստեղծվել է բարեգործական կազմակերպություն, որի նպատակն է օգնել Լեռնային Ղարաբաղի ադրբեջանական բնակչությանը: Հրապարակված հայտարարության մեջ նշվում է, որ Իրանի բոլոր քաղաքացիները, հատկապես ադրբեջանցիները, պարտք են օգնել Ղարաբաղի մուսուլմաններին: Բարեգործական կազմակերպությունը կոչ է անում իրանցիներին օգնություն ցուցաբերել կոնֆլիկտի զոհերին, այդ թվում դրամ փոխանցել կազմակերպության հաշվին: ■

Եթե դուք նույնիսկ այս պայմաններում կարողանում եք աշխատեցնել Ձեր հիմնարկը, ուրեմն Ձեզ անհրաժեշտ է անթերի հաշվապահություն:

Կ2-Սերվիս

Դրա համար պետք է IBM հաշվիչ եւ մեր հետեւյալ ծրագրերը:

1. Հիմնական միջոցների հաշվառում, 2. Հաշիվ-ֆակտուրա, 3. Իրացում, 4. Մատակարարում,
5. Պահեստ, 6. Դեբետ-Կրեդիտ,
7. Աշխատավարձ, 8. Բալանս,
9. Ղեկավարի աշխատատեղ

25.47.58
25.24.63

IBM

Բռնագաղթվածներն աշխատելու են արտասահմանում

Հայաստանի Նախարարների խորհրդի փախստականների հարցերով զբաղվող վարչության պետի տեղակալ Ռուբեն Բարսեղյանը «ԻՖ»-ի թղթակցին հայտնել էր, որ վարչությունը կազմում է այն անձանց ցուցակները, ովքեր կցանկանան պայմանագրով աշխատել արտասահմանում: Այս քայլը բացատրվում է նրանով, ասել էր նա, որ հանրապետությունում տարբեր պատճառներով առանց աշխատանքի են մնացել մեծ քանակությամբ բարձրորակ մասնագետներ, այդ թվում ֆիզիկոսներ, ճարտարագետներ, բժիշկներ եւ նավթագործներ: Բավական է ասել միայն, որ Ադրբեջանից բռնագաղթվածների կեսից ավելին (իսկ նրանց ընդհանուր թիվը մոտ 250 հազար է) ունեն բարձրագույն կրթություն:

Վարչության պետի տեղակալը հայտնել էր, որ արդեն հարցումներ են ուղարկվել Իսպանիա, Արգենտինա եւ Շվեյցարիա: Նա ասել էր նաեւ, որ թեեւ առայժմ մինչեւ վերջ մշակված չեն արտասահմանյան աշխատանքի ուղարկելու մեխանիզմները, այնուամենայնիվ մի բան պարզ է, որ նրանց վաստակած գումարի մի որոշակի բաժինը կհատկացվի պետական բյուջեին՝ տրանսպորտային եւ այլ ծառայությունների հետ կապված ծախսերը փակելու նպատակով:

Այս ամենի մասին առավել մանրամասն տեղեկություններ ստանալու նպատակով որոշեցինք դիմել հենց իրեն՝ Ռուբեն Բարսեղյանին: Նա պարզաբանեց, որ հանրապետության բազմաթիվ հիմնարկներում հասկանալի պատճառներով կրճատումներ են սկսվել, եւ դրանից առաջին հերթին տուժում են փախստականները, որովհետեւ հիմնարկների տնօրենները չեն կարող աշխատանքից ազատել նրանց, ովքեր երկարամյա ստաժ ունեն: Եւ այս խնդիրը գոնե որոշ չափով լուծելու համար փախստականների հարցերով զբաղվող կոմիտեն ու աշխատանքի եւ սոցիալական ապահովության նախարարությունը միասին դիմել են կառավարությանը, որպեսզի հնարավորություններ ստեղծեն փախստականներին արտասահմանյան աշխատանքի ուղարկելու համար: Արդեն ապրիլի 29-ին կառավարությունն այդպիսի որոշում ընդունել է, եւ կոմիտեն սկսել է աշխատել այդ ուղղությամբ: Ճիշտ է, որոշ դժվարություններ կան այն առումով, որ եթե նախկինում արտասահմանյան աշխատանքի էին մեկնում միայն Մոսկվայի միջոցով, եւ ամեն ինչ հստակ էր, ապա այժմ այդ մասին հստակ իրավական փաստաթուղթ չկա: Այնուամենայնիվ, արդեն հարցումներ են ուղարկվել մի քանի երկրներ (ի դեպ, պրն. Բարսեղյանն ասաց, որ թեեւ առայժմ պատասխաններ չեն ստացվել, բայց ինքը կողմնակի աղբյուրներից տեղեկություններ ունի, որ պատասխաններ կան, բայց Մոսկվան պարզապես փոստը չի ուղարկում): Իսկ ինչ վերաբերում է ստացվելիք եկամուտներին, ասաց նա, ապա դրանք պետք է օգտագործվեն փախստականների կարիքները հոգալու համար:

Ռուբեն Բարսեղյանը փարատեց այն կասկածը, թե Հայաստանը կարող է այս ճանապարհով զրկվել իր լավագույն մասնագետներից, պատճառաբանելով, որ կոմիտեն է ընտրելու այն անձանց, ովքեր կմեկնեն արտասահման, եւ, բնականաբար, այն մասնագետները, ովքեր իսկապես պետք են հանրապետությանը, կմնան Հայաստանում:

ԱՐՄԵՆ ԲՈՂՈՍՅԱՆ

«Արամ Խաչատրյան»
ֆիլհարմոնիկ սրահ
«ԱՇԽԱՐՀԸ ԵՎ ՄԵՆՔ»
Սիմֆոնիկ երաժշտության ամառային օրեր
Հայաստանի ֆիլհարմոնիկ նվագախումբ (ՀՖՆ)
Գեղարվեստական ղեկավար եւ դիրիժոր Լորիս Ճգնավորյան
Երեւանի սիմֆոնիկ նվագախումբ (ԵՍՆ)
Դիրիժոր՝ Գեւորգ Մուրադյան
Փառատոնը լուսաբանում է
«ԼՐԱԲԵՐԸ»
Հովանավոր՝ Անդրնավթգազշին
«ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ»
բաժնետիրական ընկերությունը

Հունիս 14, Չեխիա եւ Սլովակիա, ԵՍՆ
Բ. Սմետանա «Իմ հայրենիքը»
Է. Բաղդասարյան Ռապսոդիա եւ նոկտյուրն ջութակի եւ նվագախմբի համար (Դ. Մովսիսյան)
Ա. Դվորժակ Սիմֆոնիա թիվ 9 «Նոր աշխարհից»

Համերգների սկիզբը ժամը 19.30-ին
Տոմսերը վաճառվում են
«Արամ Խաչատրյան»
ֆիլհարմոնիկ սրահի տոմսարկղում, ամեն օր ժամը 11-ից 18-ը

Լուրերը Interfax-ի, «Սնարկ»-ի եւ մեր թղթակիցների

Azg Bi-daily, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Macintosh համակարգչային շարուածքը Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կենտրոնի
ՀՀ նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Արշակունեաց 2

digitised by A.R.A.R.@